

OD ZAKONA DO STVARNE RAVNOPRAVNOSTI POLOVA U BOSNI I HERCEGOVINI

UDRUŽENE ŽENE BANJA LUKA

PREDGOVOR

U junu 2003. godine, Parlamentarna skupština Bosne i Hercegovine je usvojila Zakon o ravnopravnosti polova BiH, nakon dugog perioda lobiranja i aktivnosti javnog zalaganja lokalnih nevladinih organizacija u BiH. Zakon ima opšti cilj da obezbijedi zakonodavnu zaštitu žena u javnom i privatnom životu i osnovu za jednak položaj i tretman žena i muškaraca u obrazovanju, zapošljavanju, pristupu svim oblicima resursa, socijalnoj i zdravstvenoj zaštiti, sportu, kulturi, javnom životu i medijima.

Usvajanje ovog Zakona ima poseban značaj za organizacije civilnog društva koje se zalaganjem za rodnu ravnopravnost u BiH, ne samo zbog njihovog aktivnog učešća u pripremi nacrtu Zakona, već i zbog činjenice da je država Bosna i Hercegovina usvajanjem ovog Zakona po prvi put zvanično prepoznala postojanje diskriminacija i nasilja po osnovu pola i preduzela početke korake da obezbijedi zaštitu ženskih ljudskih prava u Bosni i Hercegovini. Zakon o ravnopravnosti polova takođe predstavlja praktično sredstvo za sprovođenje aktivnosti nevladinih organizacija i zvaničnih institucija usmjerenih na unaprijeđenje položaja žena u javnom i političkom životu u BiH.

U periodu od decembra 2005. godine do decembra 2006. godine, uz finansijsku podršku Evropske Unije, Udruga žene Banja Luka su realizovale aktivnosti druge faze projekta **"Od Zakona do stvarne ravnopravnosti"**, sa ciljem stvaranja uslova za praktičnu primjenu Zakona o ravnopravnosti polova u BiH, posebno odredbi koje se odnose na postizanje ravnopravnosti žena i muškaraca u javnom i političkom životu BiH. Tokom ovog perioda, u saradnji sa ženama iz političkih stranaka i nevladinih organizacija iz 11 lokalnih zajednica u BiH (Banja Luka, Kozarska Dubica, Gradiška, Prijedor, Novi Grad, Doboj, Modriča, Bijeljina, Višegrad, Trebinje i Nevesinje), organizovali/le smo radionice i javne tribine o ravnopravnosti polova, sa direktnim učešćem više od 600 predstavnika/ca lokalnih odbora parlamentarnih političkih stranaka, nevladinih organizacija, medija i građana/ki, kao i kontakt radio emisije na lokalnim radio stanicama, putem kojih su građani/ke upoznati sa aktivnostima projekta, sadržajem Zakona o ravnopravnosti polova u BiH i situacijom u pogledu zastupljenosti i učešća žena u političkom i javnom životu.

Publikacija koja se nalazi pred vama sadrži pregled rezultata radionica i javnih tribina i namijenjena je članovima i članicama političkih stranaka, lokalnih nevladinih organizacija, medija i zvaničnih institucija, sa ciljem omogućavanja buduće edukacije o problemima vezanim za ravnopravnost polova u javnom i političkom životu u lokalnim zajednicama, kao i podsticanje sličnih inicijativa i proširivanje uticaja projekta i njegovih aktivnosti na druge lokalne zajednice u Bosni i Hercegovini. Nadamo se da će njen sadržaj poslužiti kao vodič i model za buduće aktivnosti na unaprijeđenju ravnopravnosti polova i osnaživanja žena u javnom i političkom životu u Bosni i Hercegovini.

Željeli/le bi smo izraziti zahvalnost svim predstavnicama i predstavnicima političkih stranaka, nevladinih organizacija i medija iz Banja Luke, Kozarske Dubice, Gradiške, Prijedora, Novog Grada, Doboja, Modriče, Bijeljine, Višegrada, Trebinja i Nevesinja koji/e su sarađivali/le sa nama i koji/e su doprinijeli/le realizaciji aktivnosti projekta.

Za Udrugu žene Banja Luka

Miroslav Samaržić
Koordinator projekta

GRADIŠKA

Radionica "Od Zakona do stvarne ravnopravnosti"

Radionica je održana u periodu od **24. - 26. februara 2006. godine** sa učešćem **22** predstavnika/ca lokalnih parlamentarnih političkih stranaka - *Partije demokratskog progresa (PDP)*, *Demokratske narodne stranke (DNS)*, *Saveza nezavisnih socijaldemokrata (SNSD)*, *Srpske demokratske stranke (SDS)*, *Narodne stranke radom za boljitak (NSRZB)* i *Seljačke stranke BiH (SSBiH)*, predstavnika/ca sindikata i lokalnih nevladinih organizacija - *"Stela," "Forum Gradišćanaca" i "Rastimo zajedno"* iz Gradiške kao i novinara/ki *Radio Doboja* i lokalna dopisnica *Novinske agencije "Srna"* iz Gradiške. Metodologija radionice je obuhvatala plenarne prezentacije i diskusije učesnika/ca, kao i rad u malim grupama.

Slijedeće teme su bile fokus rada učesnika/ca:

a). Zakoni i obaveze Bosne i Hercegovine u oblasti ravnopravnosti polova

- Zakon o ravnopravnosti polova BiH i specifična područja koja reguliše, sa posebnim naglaskom na član 15. Zakona koji reguliše zastupljenost žena i muškaraca u javnom i političkom životu;
- Aktivnosti i mandat institucionalnih mehanizama za ravnopravnost polova u BiH, i aktivnosti organizacija civilnog društva na poboljšanju zastupljenosti i položaja žena u javnom i političkom životu BiH;
- Prezentacija i diskusija o rezultatima istraživanja o položaju žena u političkim strankama i javnom i političkom životu Gradiške i drugih lokalnih zajednica u Bosni i Hercegovini;

b). Rad na rodnim stereotipima kao osnova za razumijevanje i prevazilaženje polne diskriminacije u javnom i političkom životu u Bosni i Hercegovini

- Očekivanja žena od muškaraca i obrnuto, sa fokusom na društvenu ulogu i odgovornosti u domaćinstvu;
- Razlike između roda i pola - teoretski osvrt i diskusija o društveno uslovljenim ulogama žena i muškaraca u BiH društvu, sa fokusom na diskusiju da li situacija u političkim strankama/nevladinim organizacijama/medijima utiče na položaj žena i muškaraca u BiH društvu;
- Kako žene i muškarci komuniciraju unutar političkih stranaka;
- Koje su prednosti visoko pozicioniranih muškaraca i žena u političkim strankama;
- ko donosi odluke o prioritetima i politikama unutar političkih stranaka;

c). Identifikovanje konkretnih koraka i razvoj aktivnosti za poboljšanje položaja žena u političkim strankama i njihovo aktivno učešće u kreiranju politika i donošenju odluka

- Interne politike i strukture političkih stranaka u vezi sa postizanjem ravnopravnosti žena i muškaraca;
- Konkretni koraci koji će unaprijediti učešće žena u donošenju odluka i osnaživanje žena članica političkih stranaka.

Rad je osmišljen tako da omogući maksimalnu interakciju učesnika/ca međusobno i interakciju sa voditeljima. U radionice se radilo u grupnom radu, prezentacijama i plenarnim diskusijama.

Zaključci i preporuke sa radionice:

- Učesnici/ce radionice su izrazili želju za dodatnom edukacijom, posebno organizovanjem treninga za trenere/trenerice u oblasti ravnopravnosti polova i edukacije iz pisanja projekata, kako bi dalje mogli raditi na edukaciji članova/ca opštinskih odbora političkih stranaka, nevladinih organizacija i medija i pripremati aktivnosti u cilju podizanja svijesti o potrebi aktivnijeg učešća žena u političkom životu;
- Predstavnici/ce političkih stranaka su izrazili spremnost da se zalažu za aktivnu primjenu odredbi Izbornog zakona BiH i Zakona o ravnopravnosti polova BiH u smislu izmjene statutarne odredbi stranaka, što bi omogućilo veću zastupljenost žena u donošenju odluka;
- Aktivno djelovanje foruma žena u okviru političkih stranaka je prepoznato kao prioritet budućih aktivnosti u promovisanju ravnopravnosti polova unutar političkih stranaka;
- Pokretanje i kontinuirano vođenje akcija lobiranja rukovodstva političkih stranaka na nivou opštinskih odbora i promovisanje ravnopravnosti polova putem javnih nastupa;
- Lokalne nevladine organizacije trebaju biti aktivnije uključene u monitoring poštovanja ravnopravnosti polova u političkim strankama i organizovati kontakt radio i TV emisije u kojima bi žene mogle iznijeti konkretne primjere nepoštovanja Zakona o ravnopravnosti polova u BiH;
- Inicirati i jačati aktivnosti povezivanja žena iz političkih stranaka i nevladinih organizacija na lokalnom nivou;
- U radu na edukaciji o ravnopravnosti polova, neophodno je kontinuirano raditi i sa muškarcima i sa ženama;
- Osigurati pažnju javnosti za pitanja/probleme ravnopravnosti polova kroz intenzivnije uključivanje medija i organizovanje javnih tribina;

Radionica "Od Zakona do stvarne ravnopravnosti", 24.- 26. februar 2006.godine, Gradiška

Javna tribina "Od Zakona do stvarne ravnopravnosti"

Javna tribina je održana **22. marta 2006. godine** sa učešćem **27** predstavnika/ca političkih stranaka, nevladinih organizacija i medija. Tribini su takođe prisustvovali/e Ranko Čakalj, Zamjenik načelnika Opštine Gradiška, Spomenka Krunić, Direktorica Gender Centra vlade Republike Srpske i Desanka Rađević, Predsjednica srpskog kluba u Vijeću naroda Republike Srpske. Uvodno izlaganje je dala **Mira Stojaković Bijelić, Odbornica u Skupštini opštine Kozarska Dubica**. Ona je predstavila Zakon o ravnopravnosti polova BiH, kao i dala svoj osvrt na stvarni položaj i ulogu žena u svim područjima javnog života i nivoima vlasti. Predstavnicu Gender Centra Republike Srpske je učesnicima/cama tribine podijelila publikacije Centra, kao i primjerke Zakona o ravnopravnosti polova u BiH.

U diskusiji koja je uslijedila nakon uvodnog izlaganja, učesnici/ce tribine su posvetili najveću pažnju uzrocima postojeće neravnopravnosti polova. Kao ključni uzroci identifikovani su finansijska moć koja je u rukama muškaraca, tradicionalno shvatanje koje vidi ženu kroz stereotipne uloge kućanice i radnice, kako u porodici tako i u javnom životu, žene se teško odlučuju angažovati u rješavanju problema neravnopravnosti jer znaju da je to težak i dugotrajan proces, kao i zakonska regulativa u BiH na svim nivoima koja nije usklađena sa Zakonom o ravnopravnosti polova u BiH.

Kao preporuke za buduće aktivnosti na postizanju ravnopravnosti polova, učesnici/ce javne tribine u Gradišci su identifikovali/le slijedeće:

- Aktivnije djelovanje Komisije za ravnopravnost polova u opštini Gradiška;
- Sprovođenje redovnih aktivnosti lokalnih medija na promociji ravnopravnosti polova, naročito pojačane aktivnosti promocije tokom maja i juna 2006. godine, kada se formiraju liste za naredne opšte izbore;
- Organizovanje sastanka predsjednika opštinskih odbora svih političkih stranaka koje djeluju u Gradišci i predstavljanje Zakona o ravnopravnosti polova BiH, sa preporukom poštovanja ovog Zakona prilikom imenovanja svojih kadrova na razne funkcije;
- Realizovanje projekata u oblasti promocije i edukacije o ravnopravnosti polova od strane lokalnih nevladinih organizacija i obezbjeđivanje njihovog finansiranja kroz lokalni budžet Opštine Gradiška;
- Organizovanje okruglih stolova na temu ravnopravnosti polova u javnom i političkom životu i kao uvodničarke pozivati uspješne žene iz raznih oblasti života i rada lokalne zajednice;
- U pripremama za izborne kampanje, paralelno sprovesti kampanju lobiranja glasača da glasaju za žene.

Javna tribina "Od Zakona do stvarne ravnopravnosti", 22. mart 2006. godine, Gradiška

Uvodno izlaganje - Mira Stojaković Bijelić, Profesorica

Zakon o ravnopravnosti polova BiH usvojen je 21. maja 2003. godine u Parlamentarnoj skupštini Bosne i Hercegovine što znači da je već nepune tri godine prisutan u javnosti.

Šta Zakon donosi?

Član 1. Ovim Zakonom uređuje se, promoviše i štiti ravnopravnost polova i garantuju jednake mogućnosti svim građanima, kako u javnoj, tako i u privatnoj sferi društva, te spriječava direktna i indirektna diskriminacija zasnovana na polu.

Član 2. Puna ravnopravnost polova garantira se u svim sferama društva, a naročito u oblasti obrazovanja, ekonomiji, zapošljavanju i radu, socijalnoj i zdravstvenoj zaštiti, sportu i kulturi, javnom životu i medijima, bez obzira na bračno i porodično stanje.

Član 15. Državna tijela i tijela lokalne samouprave, upravljačka tijela kompanija, političke stranke i ostale neprofitne organizacije, osigurati će i promovisati ravnopravnu zastupljenost polova u upravljanju i procesu odlučivanja. Radi ravnopravne zastupljenosti polova procenat učešća polova u tijelima vlasti na svim nivoima, uključujući sudsku, zakonodavnu i izvršnu vlast, kao i sve ostale javne službe, komisije i odbore, uključujući i učešće u tijelima koja predstavljaju državu na međunarodnom nivou, u pravilu će odražavati ravnopravnu zastupljenost polova.

Ova tri člana Zakona o ravnopravnosti polova u BiH ukazuju na prisutnost diskriminacije žena u javnom i političkom životu. Žene su u svim segmentima javnog života daleko manje zastupljene. Veoma mali broj žena je u poziciji da učestvuje u donošenju odluka. Politička moć je u rukama muškaraca. Zbog njihove dominacije u vlasti ženski interesi u politici su neminovno u drugom planu. Dakle, unatoč postojanju zakonske regulative o ravnopravnosti polova, realnost je sasvim drugačija.

To potvrđuje i sadašnja politička scena na nivou Republike Srpske. Predsjednik i Podpredsjednici - muškarci, Predsjednik Vlade - muškarac. Ministri u Vladi - 14 muškaraca i 2 žene. Narodna Skupština - Predsjednik, Podpredsjednik, Sekretar - muškarci. Ustavni sud - muškarci. Na lokalnom nivou (opština Gradiška): Načelnik i Zamjenici načelnika - muškarci, Načelnici svih odjeljenja - muškarci.

Možemo li nakon ovih podataka govoriti o ravnopravnosti polova, iako je Zakon o ravnopravnosti polova u BiH već treću godinu na snazi? Ovo nam ukazuje da su promjene koje vode poboljšanju položaja žena u društvu dugotrajan proces i da je neophodno maksimalno angažovanje niza aktera na implementaciji Zakona o ravnopravnosti polova u BiH. A kakva je naša uloga u tom procesu? Šta možemo učiniti u porodici, u političkim strankama i aktivima žena, u okruženju u kojem živimo i radimo? Postoji li mogućnost zajedničkog organizovanog djelovanja na prevazilaženju postojećeg stanja?

Ovo su pitanja za raspravu na ovoj javnoj tribini, korak po korak u traganju za rješenjem kako stići do našeg cilja - do stvarne ravnopravnosti muškaraca i žena.

KOZARSKA DUBICA

Radionica "Od Zakona do stvarne ravnopravnosti polova"

Radionica je održana u periodu od **10. - 12. februara 2006. godine** sa učešćem **22** predstavnika/ce lokalnih parlamentarnih političkih stranaka - *Partije demokratskog progresa (PDP)*, *Saveza nezavisnih socijaldemokrata (SNSD)*, *Srpske demokratske stranke (SDS)*, *Stranke demokratske akcije (SDA)*, *Stranke za BiH (SZBiH)* i *Socijal Demokratske Stranke BiH (SDP BiH)*, predstavnika/ca lokalnih nevladinih organizacija - "*Korak*," *Srpskog prosvjetno kulturnog društva "Prosvjeta"* "*Putevi mira*" "*NVO 21 Vijek*", "*Omladinska organizacija opštine Kozarska Dubica*", "*NVO Oko*" "*Crveni krst*" Kozarska Dubica kao i predstavnika/ca lokalnih medija *Radio Televizije Kozarska Dubica* Metodologija radionice je obuhvatala plenarne prezentacije i diskusije učesnika/ca, kao i rad u malim grupama.

Učesnici/ce radionice su izrazili spremnost da po povratku u političku stranku, nevladinu organizaciju i medijsku kuću pokrenuti konkretne aktivnosti u cilju unaprijeđenja ravnopravnosti muškaraca i žena i njihovog ravnopravnog učešća u procesu donošenja odluka, kako slijedi:

- Insistirati na dosljednoj primjeni Zakona o ravnopravnosti polova u BiH i politika usmjerenih na promovisanje ravnopravnosti muškaraca i žena preko aktiva žena i glavnih odbora stranaka;
- Educirati žene i objasniti im šta imaju pravo po Zakonu o ravnopravnosti polova u BiH;
- Podsticati žene da se bore za ostvarivanje svojih prava i upoznati sve članice aktiva žena stranke sa Zakonom o ravnopravnosti polova u BiH;
- Osaživati žene u političkim strankama kako bi ih pokrenuli iz pasivne uloge i promovisati aktivno učešće žena u političkim strankama i organima vlasti na svim nivoima;
- Obavezno uključivati i muškarce i žene u edukaciju o ravnopravnosti polova u javnom i političkom životu, jer obe strane imaju odgovornost i obavezu da promovišu ravnopravnost polova i da se zalažu za primjenu zakona u ovoj oblasti;
- Podstaknuti forume/aktive žena političkih stranaka da se aktivnije uključe u proces donošenja odluka u stranci; Što više upoznati žene da se ne ponašaju pasivno i uvjeriti ih da su sposobnije da se bave politikom.
- Promovisati primjenu Zakona o ravnopravnosti polova BiH i kontinuirano ukazivati na korist povećanja učešća žena u donošenju javnih odluka, te ukazati na veliki potencijal ženske populacije u društvu;
- Inistirati na ravnomjernoj zastupljenosti žena i muškaraca tokom sprovođenja unutarstranačkih izbora;
- Omogućiti ženama u političkim strankama da imaju transparentan pristup informacijama i donošenju odluka i pružanje podrške od strane muškaraca u stranci promovisanju većeg učešća žena u radu stranke.

Zaključci i preporuke sa radionice:

- Kontinuiran rad na široj edukaciji članova i članica političkih stranaka o ravnopravnosti polova u javnom i političkom životu;
- Podsticanje medijske promocije ravnopravnosti muškaraca i žena u svim oblastima javnog i političkog života;
- Posebna pažnja treba biti usmjerena na edukaciju i promjenu svijesti kod muškaraca o društvenim ulogama muškaraca i žena i paralelno raditi na dodatnom osnaživanju žena da aktivnije učestvuju u javnom i političkom životu lokalne zajednice;
- Poseban akcenat u sprovođenju edukacije i medijskoj promociji treba biti usmjeren na to da smanjenje diskriminacije žena zavisi od aktivne uloge muškaraca u procesu postizanja ravnopravnosti polova, a ne samo pasivnog posmatranja i pružanja deklarativne podrške ženama.

Radionica "Od Zakona do stvarne ravnopravnosti", 10.-12. februar 2006.godine, Kozarska Dubica

Javna tribina "Od Zakona do stvarne ravnopravnosti"

Javna tribina je održana **15. marta 2006. godine** sa učešćem **38** predstavnika/ca političkih stranaka, lokalnih nevladinih organizacija i medija. Tribini su prisustvovali i Ljubomir Marjanović, Zamjenik načelnika Opštine Kozarska Dubica i Gordana Dragičević, Načelnica odjeljenja za opštu upravu i boračko invalidsku zaštitu Opštine Kozarska Dubica. Uvodno izlaganje je dala **Desanka Rađević, poslanica u Vijeću naroda Narodne skupštine Republike Srpske.**

Uvodno izlaganje i diskusija učesnika/ca se fokusirala na slijedeće teme: predstavljanje rezultata istraživanja o položaju i ulozi žena u opštinskim odborima parlamentarnih političkih stranaka u Kozarskoj Dubici, položaj žena u javnom i političkom životu u Bosni i Hercegovini i potreba za punom primjenom Zakona o ravnopravnosti polova BiH, pregled aktivnosti javnog zalaganja usmjerenih na povećanje učešća žena u javnom i političkom životu lokalne zajednice, uloga medija i organizacija civilnog društva u promociji ravnopravnosti muškaraca i žena u javnom i političkom životu, identifikovanje prepreka u osiguravanju ravnopravnosti polova na lokalnom nivou i definisanje zaključaka i konkretnih koraka usmjerenih na poboljšanje položaja žena u političkim strankama i njihovo aktivno učešće u kreiranju politika i donošenju odluka na lokalnom nivou i u cijeloj Bosni i Hercegovini.

U toku realizacije aktivnosti projekta, uspostavljena je dobra saradnja između predstavnika/ca političkih stranaka, nevladinih organizacija i medija, što je rezultiralo saradnjom između pojedinih organizacija i nakon održavanja radionice, radio emisije i javne tribine. Udruženje građana "21 Vijek" je ponudilo učešće SPKD Prosvjeta u dijelu organizovanja kulturnih manifestacija u okviru projekta "Prekogranična suradnja." Lokalna televizija u Kozarskoj Dubici je emitovala jednočasovnu emisiju na temu "Žene u javnom i političkom životu." Gošće emisije su bile dvije odbornice u Skupštini opštine Kozarska Dubica i dvije predstavnice lokalnih nevladinih organizacija. Opštinski odbor Stranke nezavisnih socijaldemokrata je na javnu tribinu delegirao predsjednice aktiva žena na nivou mjesnih odbora, sa ciljem da nakon učešća u ovoj aktivnosti održe sastanke po mjesnim odborima i tako upoznaju članstvo stranke sa Zakonom o ravnopravnosti polova u BiH. Komisija za ravnopravnost polova Opštine Kozarska Dubica je uputila dopis svim opštinskim odborima političkim strankama uz podsjećanje na obavezu primjene Zakona o ravnopravnosti polova u BiH i sugestiju da u ovoj izbornoj godini podrže žene, omogućuće im dobre pozicije na kandidatskim listama i ravnopravno predstavljanje u medijima.

U završnom dijelu javne tribine u Kozarskoj Dubici, učesnici/ce su istakli da bi napredak po pitanju ravnopravnosti polova mogao stagnirati zbog neorganizovanog djelovanja žena unutar političkih stranaka, slijepog vođenja politika stranaka i tradicionalnog podržavanja muškaraca u politici. Zbog toga bi na nivou lokalne zajednice trebalo organizovati jedno tijelo u kojem bi bile angažovane predstavnice svih političkih stranaka. Bez obzira na stranačku pripadnost, ove žene bi se zajednički zalagale za dosljednu primjenu Zakona o ravnopravnosti polova u BiH u svim oblastima, kao i promovisanje interesa žena u javnom i političkom životu.

Javna tribina "Od Zakona do stvarne ravnopravnosti", 15. mart 2006. godine, Kozarska Dubica

Uvodno izlaganje - Desanka Rađević, Profesorica, Predsjednica Srpskog kluba u Vijeću naroda RS

Nakon dugotrajnih i raznovrsnih aktivnosti nevladinih organizacija, žena i muškaraca uopšte, parlamenata u BiH i međunarodnih organizacija, usvojen je 2003. godine Zakon o ravnopravnosti polova u Bosni i Hercegovini.

Zakon se sastoji od 18 dijelova (oblasti): opšte odredbe, diskriminacija, definicije, obrazovanje, zapošljavanje, rad i pristup svim oblicima resursa, socijalna zaštita, zdravstvena zaštita, sport i kultura, javni život, mediji, zabrana nasilja, statistike i evidencije, sudska zaštita, naknada štete, obaveze vlasti, provođenje i nadzor nad provođenjem ovog zakona, kaznene odredbe, prelazne i završne odredbe.

Osnovna suština zakona sadržana je u članu 15. iz oblasti javni život. Međutim, formulacija stava 3. iz ovog člana: "Radi ravnopravne zastupljenosti polova, procenat učešća polova u tijelima vlasti na svim nivoima, uključujući i sudsku, zakonodavnu i izvršnu vlast, kao i sve ostale javne službe, komisije i odbore, uključujući i učešće u tijelima koja predstavljaju državu na međunarodnom nivou, **u pravilu** će odražavati ravnopravnu zastupljenost polova", pokazuje da se nije imalo hrabrosti za potpuno definisanje i rješavanje ovog pitanja. Izraz "**u pravilu**" ostavlja zakonsku mogućnost različitog tumačenja, pa samim tim i različite primjene Zakona u stvarnosti. U pravilu ta različitost uvijek ide na štetu žena u svim oblicima vlasti u Bosni i Hercegovini.

Na primjer, od tri člana Predsjedništva Bosne i Hercegovine, 3 su muškarci i tako od 1996. godine. Savjet ministara Bosne i Hercegovine uvijek u svom sastavu ima samo jednu ženu, Dom naroda Parlamentarne skupštine BiH od 15 članova uvijek 15 muškaraca, sada je u zamjenu došla 1 žena u Srpski klub.

Od 42 poslanika u Predstavničkom domu Parlamentarne skupštine BiH nakon izbora samo 5 žena, sada ima 11 nakon što su izabrani muškarci dobili "bolje" funkcije, žene su slijedile sa lista. Ustavni sud BiH, od postanka do sada, i strani i domaći članovi, sve muškarci, jednom žena iz Republike Srpske i sada žena iz Federacije Bosne i Hercegovine.

Predsjednik i podpredsjednici Republike Srpske muškarci, jednom Predsjednica RS bila žena. Vlada Republike Srpske od 16 ministara (a ranije 22) samo po jedna ili dvije žene, tako i sada iako postoji ovaj Zakon.

Vijeće naroda Republike Srpske 4 muškarca predsjedavajući, Narodna skupština RS sve muškarci: Predsjednik, dva Podpredsjednika, Sekretar, Ustavni sud RS - sve muškarci.

Na lokalnom nivou: U Kozarskoj Dubici - Načelnik opštine i Zamjenik muškarci, Predsjednik Skupštine opštine i Podpredsjednik i Sekretar - sve muškarci. Za pohvalu je što su Načelnici odjeljenja opštinske uprave dva muškarca i dvije žene, itd. itd.

Nakon ovih podataka nameće se pitanje: da li ovo odražava stvarnu ravnopravnost polova (pri tom uvijek polazimo od pretpostavke da je u društvu nešto više žena nego muškaraca)? Po tome je nesumnjivo odgovor da je to daleko od stvarne ravnopravnosti kao pitanje, ali i kao zadatak svima nameće se: kako promijeniti takvo stanje? Kada nađemo odgovor na to pitanje, počće primjena Zakona punim kapacitetom. I ova tribina je u svrhu traženja rješenja.

Kao teze za raspravu ponudiću neka svoja viđenja na temu - kako od Zakona do stvarne ravnopravnosti polova?

Političke Stranke - Ravnopravnost polova - Uzročno Posljedična Veza

Osnivači političkih stranaka i kasniji predsjednici su sve muškarci sa izuzetkom Gordane Vidović i Seljačke stranke. Zašto je to tako? Prema uvriježenom mišljenju politika je muški posao. Finansijska moć je odranije u muškim rukama pa žene u startu nemaju mogućnost da osnuju snažnu političku partiju. Ako prihvatimo mišljenje da je politika "prljav" posao, žene teže prihvataju da se bave poslovima gdje istina i iskrenost nisu dobrodošle, itd.

Dok se ne otklone ovi uzroci, imaćemo stvarno stanje uslova za ravnopravnost polova takvo kakvo je danas. Sve u stvari počinje u političkim strankama. Zato su sva dosadašnja nastojanja i djelovanja ispravno prepoznala da u političkim partijama leži ključ rješenja. Zato se i krenulo prvo prema izmjenama Izbornog zakona Bosne i Hercegovine. Mislim da isto tako snažno i strateški žene treba da utiču na izmjene svih zakona o političkim strankama naročito osnivanju i finansiranju. Mora se stvoriti situacija u kojoj će sadašnji "moćnici" (stranački) morati tragati za partnerima u politici među ženama. Predlažem da to bude i naredni veliki zadatak svima nama.

Mediji - Ravnopravnost polova

Izreka da sve što nije objavljeno kao da se nije ni dogodilo ne samo da je tačna nego je jedna od dvije glavne karike u lancu zvanom od Zakona do stvarne ravnopravnosti. Zamislimo situaciju u kojoj svaki dan neki od medija u Bosni i Hercegovini ima statističku rubriku makar i samo golog objavljivanja podataka (kao, na primjer, na početku ovog uvodnog teksta) o muško - ženskim funkcijama.

Pa zamislimo dalje - kada bi svaki dan išla bar po jedna reportaža o tome kako radi uspješna žena i paralelno uspješni muškarci (isti posao) itd. Nažalost, danas je stanje među novinarima i u medijima na ovu temu uglavnom takvo da možemo jedino zamisliti kako bi bilo. Eto još jednog velikog zadatka za sve nas na putu prema ravnopravnosti među polovima. Mediji su jedini put prohodnosti informacija (na ovu temu) za sve mnogobrojne muškarce i žene koji žive "tamo negdje" i o svemu ovome niti šta znaju, niti su motivisani da bude drugačije nego što im je.

Porodica kao Osnovna Čelija Sastava Društva - Ravnopravnost Polova

Sve počinje ljudskim rođenjem, kako će dalje teći zavisi od mnogo različitih faktora, ali sigurno i od svakog pojedinca. Osnov za sve stečene osobine čovjek dobija u porodici. Osim onog bezbroj puta ponovljenog: dječak - djevojčica, lopta - lutka, suđe - drva itd, čak i u porodicama gdje "obožavaju" djevojčice niko ih ne uči, niti primjerom niti pokazuje da su ravnopravne sa muškarcima. One su "ljepša polovina" i to je sve. Treba se boriti da budu barem "jednako pametna polovina" i to je sve. Treba maksimalno angažovati sve snage kako bi se došlo od Zakona do stvarne ravnopravnosti polova u našem društvu.

PRIJEDOR

Radionica "Od Zakona do stvarne ravnopravnosti"

Radionica je održana u periodu od **24.-26. marta 2006. godine** sa učešćem **22** predstavnika/ce lokalnih parlamentarnih političkih stranaka - *Saveza nezavisnih socijaldemokrata (SNSD), Socijalističke partije Republike Srpske (SPRS), Srpske demokratske stranke (SDS), Stranke za BiH (SzBiH), Partije demokratskog progresa (PDP), Demokratskog narodnog saveza (DNS), Srpske radikalne stranke (SRS), predstavnika/ca lokalnih nevladinih organizacija - NVO "Dijakom", "Ronilački klub Prijedor", "Ekološka koalicija rijeke Une", Udruženja građana "Sanus" Prijedor i novinari/ke Radija "Free" Prijedor.*

Metodologija radionice je obuhvatala plenarne prezentacije i diskusije učesnika/ca, kao i rad u malim grupama.

Učesnici/ce radionice su izrazili spremnost da po povratku u političku stranku, nevladinu organizaciju i medijsku kuću pokrenuti konkretne aktivnosti u cilju unaprijeđenja ravnopravnosti muškaraca i žena i njihovog ravnopravnog učešća u procesu donošenja odluka, kako slijedi:

- Zalaganje u okviru rukovodnih struktura i organa političkih stranaka za izmjene internih akata koje bi omogućile angažovanje žena sa 50% učešća na svim nivoima u okviru stranaka;
- Lično angažovanje i rad na terenu na edukaciji članova/ca političkih stranaka o važnosti ravnopravne zastupljenosti i učešća žena i muškaraca u donošenju odluka;
- Kontinuiran rad sa članovima/cama stranke kao i građanima/kama na promjeni svijesti o društvenoj ulozi muškaraca i žena;
- Afirmisanje žena u političkim strankama kroz organizovanje susreta, druženja i saradnje;
- Omogućavanje ženama da učestvuju u javnim nastupima i predstavljanjima stranke;
- Rad na povećanju broja delegatkinja u glavnim odborima političkih stranaka;
- Izmjene statuta političkih stranki i njihovo usklađivanje sa odredbama Zakona o ravnopravnosti polova BiH;
- Predlaganje žena u sve unutrašnje organe političkih stranaka;
- Podržavanje rada žena u političkim strankama i uvažavanje njihovog mišljenja;
- Dopuniti postojeće upravne odbore nevladinih organizacija novim članovima i članicama, kako bi se omogućila ravnopravna zastupljenost i učešće u odlučivanju;
- Uključivanje muškaraca u tekuće projekte i planirane buduće aktivnosti na promovisanju rodne ravnopravnosti;
- Kontinuirano raditi na prevazilaženju rodnih stereotipa i tradicionalnih uloga muškaraca i žena;
- Unaprijediti rad lokalnih medija na promovisanju ravnopravnosti polova kroz pripremanje i emitovanje tematskih emisija.

Zaključci i preporuke sa radionice:

- Edukacija članova/ca političkih stranaka o ravnopravnosti polova i podizanje svijesti o važnosti ravnopravnog učešća muškaraca i žena u javnom i političkom životu treba biti nastavljena u narednom periodu, kroz aktivno uključivanje onih članova/ca koji su prošli edukaciju i predstavnika/ca lokalnih nevladinih organizacija;
- Razvijanje konkretnih strategija i akcionih planova usmjerenih na promociju ravnopravnosti polova na lokalnom nivou, uz aktivno učešće lokalnih institucija, političkih stranaka i organizacija civilnog društva;
- Organizovanje tematskih javnih tribina o ravnopravnosti polova putem kojih bi se građani/ke aktivnije uključili u zalaganje za rodnu ravnopravnost u javnom i političkom životu;
- Omogućavanje podrške lokalnih medija promociji ravnopravnosti polova i primjene Zakona o ravnopravnosti polova u BiH na lokalnom nivou.

Radionica "Od Zakona do stvarne ravnopravnosti", 24.-26. mart 2006.godine, Prijedor

Javna tribina "Od Zakona do stvarne ravnopravnosti"

Javna tribina je održana **26. aprila 2006. godine**, sa učešćem **26** predstavnika/ca lokalnih parlamentarnih političkih stranaka, lokalnih nevladinih organizacija i medija. Uvodničarka javne tribine je bila **Nada Đaković, Podpredsjednica Komisije za društveni položaj žena i ravnopravnost polova opštine Prijedor**.

Uvodno izlaganje i diskusija učesnika/ca se fokusirala na slijedeće teme: predstavljanje rezultata istraživanja o položaju i ulozi žena u opštinskim odborima parlamentarnih političkih stranaka u Prijedoru, položaj žena u javnom i političkom životu u Bosni i Hercegovini i potreba za punom primjenom Zakona o ravnopravnosti polova BiH, pregled aktivnosti javnog zalaganja usmjerenih na povećanje učešća žena u javnom i političkom životu lokalne zajednice, uloga medija i organizacija civilnog društva u promociji ravnopravnosti muškaraca i žena u javnom i političkom životu, identifikovanje prepreka u osiguravanju ravnopravnosti polova na lokalnom nivou i definisanje zaključaka i konkretnih koraka usmjerenih na poboljšanje položaja žena u političkim strankama i njihovo aktivno učešće u kreiranju politika i donošenju odluka na lokalnom nivou i u cijeloj Bosni i Hercegovini.

Učesnici/ce javne tribine su istakli da nedosljedna primjena Zakona o ravnopravnosti polova u BiH jeste velikim dijelom posljedica duboko ukorijenjenih tradicionalnih shvatanja po kojim žena ima primarnu ulogu majke i domaćice i nema pristup donošenju važnih odluka, kako u privatnom tako i u javnom životu. Zbog opterećenosti obavezama u porodici, ženama se ne ostavlja prostora da se bave društveno korisnim aktivnostima, posebno ne da se aktivnije uključuju u rad političkih stranaka. Učesnici/ce su naglasili potebu za kontinuiranim radom na razbijanju stereotipa o ulozi muškaraca i žena u društvu, primarno kroz uvođenje rodno sensitivnog obrazovanja od vrtića do fakulteta, čime bi u dugoročnoj perspektivi pozitivno uticali na sprječavanje diskriminacije.

Podrška ženama koje su već aktivne u političkim strankama na lokalnom i višim nivoima treba ostati prioritet djelovanja, kroz unaprijeđenje rada aktiva/foruma žena u strankama i njihovo povezivanje sa lokalnim nevladinim organizacijama i medijima. U procesu edukacije i podizanja svijesti o ravnopravnosti polova u javnom i političkom životu aktivnu ulogu trebaju imati i muškarci, jer je to proces koji se podjednako utiče na oba pola.

Učesnici/ce javne tribine su podržali dosljednu primjenu Zakona o ravnopravnosti polova u BiH na lokalnim nivou i izrazili spremnost za pokretanje lokalnih aktivnosti javnog zalaganja u pravcu unaprijeđenja zastupljenosti i uticaja žena u radu lokalnih organa vlasti.

Javna tribina "Od Zakona do stvarne ravnopravnosti", 26. april 2006. godine, Prijedor

Uvodno izlaganje - Nada Đaković, Podpredsjednica Komisije za društveni položaj žena i ravnopravnost polova Opštine Prijedor

Moje izlaganje na ovu temu imaće tri dijela od kojih bi treći trebao biti nešto duži. Prvi i najkraći dio obuhvata nekoliko najvažnijih odredbi Zakona o ravnopravnosti polova BiH, drugo - kako i u kojoj mjeri se navedeni Zakon primjenjuje u projekorskoj Opštini i treći dio podrazumijeva vođenje razgovora u kojem će učestvovati svi učesnici i učesnice javne tribine.

Zakon o ravnopravnosti polova u Bosni i Hercegovini, kako vam je poznato, usvojen je još 2003. godine i njegova namjera i cilj je garancija pune ravnopravnosti polova u svim sferama društva, a naročito u oblasti obrazovanja, ekonomije, zapošljavanja i rada, socijalne i zdravstvene zaštite, sporta, kulture, javnog života i medija, bez obzira na bračno i porodično stanje.

Diskriminacija na osnovu pola i polne orijentacije Zakonom je zabranjena. Da li je u praksi tako, čućemo kasnije. Pored navedenih oblasti u kojima je ravnopravnost polova zagarantovana, Zakon je obavezao organe vlasti na svim nivoima o obavezom preduzimanju odgovarajućih i potrebnih mjera radi provođenja odredbi propisanih ovim Zakonom, po oblastima.

Utvrđen je način praćenja i nadzora nad provođenjem ovog Zakona, koji obavlja Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice BiH. Formirana je i Agencija za ravnopravnost polova BiH, kao i Gender centri u Republici Srpskoj i Federaciji BiH. Entitetski parlamenti imaju svoje odbore za pitanja ravnopravnosti polova, a Skupština opštine Prijedor je formirala Komisiju za društveni položaj žena i ravnopravnost polova.

Dakle, Zakonom su stvorene sve pretpostavke za ravnopravnost polova, ustanovljene su sve potrebne institucije čiji zadatak je da podstaknu i prate primjenu Zakona. Ako tome dodamo da je žena snažan prirodni resurs, da je u intelektualnom smislu nikada ne treba razlikovati od muškarca, nameće se pitanje zašto tako usporeno ide ovaj proces.

I pored toga, da bi žena došla na neko mjesto na koje konkurišu i muškarci, mora biti intelektualno mnogo bolja i uložiti ogromnu snagu. Naravno, mora imati i malo lične sreće. Da bi žene postale lideri, moraju se za to mjesto same izboriti. Nisu spremne za lobiranje kako to muškarci rade. Žene nisu spremne da rizikuju i ulaze u mutne radnje i to ih onemogućava (uglavnom) da dođu do visoke funkcije. Muškarac da bi uspio spreman je ženu tući "muškim sredstvima", dakle povući njen privatni život, a žena to ne može podnijeti i radije se povlači. Često se potežu i uvredljivi nazivi (staro gvožđe, šta baba hoće itd...). Muškarci zaborave da je svaka žena nečija sestra, majka, supruga i treba je zaštititi od upućivanja uvredljivih naziva i pomoći joj u njenom naumu i poštovati je.

Primjena Zakona o ravnopravnosti polova u Opštini Prijedor

U oblasti privrede nema žena direktora, moram da kažem da ih ni u ranijem periodu nije bilo. Takođe ni žena menadžera nema, ali ih ima u menadžerskim timovima. Nema žena bizismena u Prijedoru, iako ima veći broj bizismena privatnika. Na čelu Turističke organizacije Prijedor i Javnog državnog preduzeća za prikazivanje filmova su žene direktori. Žene su direktorice dvije od osam banaka u Prijedoru. U školstvu - od 14 osnovnih škola, 3 su direktorice, od 6 srednjih škola, 1 je direktorica, direktorica je takođe na čelu 1 ustanove za predškolsko vaspitanje. Na čelu 3 fonda se nalaze isključivo muškarci. Žena je Predsjednica Osnovnog suda u Prijedoru. U zdravstvenim ustanovama u Prijedoru nema žena na rukovodećim položajima. Od četiri kulturne ustanove, tri su direktora i jedna direktorica (Gradska biblioteka).

U lokalnoj samoupravi, stanje je "nešto bolje." Zamjenik načelnika opštine je žena. Načelnik Odjeljenja za prostorno uređenje je žena, kao i Odjeljenja za finansije. Dakle, od šest opštinskih odjeljenja, a čelu dva su žene. Od 31 odbornika u Skupštini opštine Prijedor, 6 su odbornice, što je u odnosu na predhodni saziv Skupštine manje za 4 odbornice. Na čelu Skupštine Opštine Prijedor se nalazi žena.

Ako se ima na umu da je svaka politička stranka koja je izašla na prošle lokalne izbore, na izbornim listama kandidovala u prosjeku po 11 žena ili 190 u prosjeku, a u Skupštinu opštine Prijedor je izabrano samo 6 žena, dovoljno govori da se žena u ličnoj kampanji teško prihvata nove metode lične borbe i gubi iako je često mogo nadmoćnija, odnosno kvalitetnija od muškaraca. Dodamo li tome da su žene brojnije biračko tijelo, ukazuje da same žene još uvijek nisu spremne da podrže jedna drugu. Od 6 poslanika iz Prijedora u Narodnoj skupštini Republike Srpske, tri su žene - jedna je direktno sa kompenzacione liste ušla u Skupštinu. Druge dvije su sa drugog mjesta odlaskom prvih kandidata u izvršnu vlast postale poslanici. U Vijeću naroda Republike Srpske delegat je jedna žena iz Prijedora.

Zastupljenost žena u organima političkih stranaka u opštini Prijedor je slijedeća:

Br.	Politička stranka	Opštinski odbor	Predsjedništvo
1.	Srpska demokratska stranka (SDS)	Od 55 članova - 11 žena	Od 9 članova - 2 žene
2.	Savez nezavisnih socijaldemokrata (SNSD)	Od 61 člana - 20 žena	Od 11 članova - 4 žene
3.	Demokratska narodna stranka (DNS)	Od 32 člana - 7 žena	Od 7 članova - 2 žene
4.	Partija demokratskog progresa (PDP)	Od 49 članova - 8 žena	Od 11 članova - 2 žene
5.	Stranka demokratske akcije (SDA)	Od 12 članova - 2 žene	Od 9 članova - 2 žene
6.	Socijalistička partija RS (SPRS)	Od 45 članova - 7 žena	Od 7 članova - 3 žene
7.	Stranka za Bosnu i Hercegovinu (SZBiH)	Od 19 članova - 8 žena	-
8.	Seljačka stranka (SP)	Od 29 članova - 8 žena	Od 6 članova - 3 žene
		302/71 (23,5%)	60/33 (55%)

Od osam posmatranih političkih stranaka, na čelu njihovih organa samo je jedna žena (Seljačka stranka). Takođe je vidljivo da je u Opštinskim odborima zastupljenost žena znatno ispod 30%, dok je stanje u izvršnim organima znatno bolje (oko 55%). Svoje izlaganje zaključicu jednom konstatacijom - "Žene i muškarci su politikom podjeljeni u dva svijeta, a njih mnogo toga lijepog, tajnovitog i ugodnog povezuje." Čemu onda suprostavljenost jednih drugima, a čemu i donošenje Zakona.

VIŠEGRAD

Radionica "Od Zakona do stvarne ravnopravnosti"

Radionica je održana u periodu od **2.-4. juna 2006. godine** sa učešćem **25** predstavnika/ca lokalnih parlamentarnih političkih stranaka - *Srpske demokratske stranke (SDS)*, *Saveza nezavisnih socijaldemokrata (SNSD)*, *Srpske radikalne stranke Dr. Vojislav Šešelj (SRS)*, *Socijalističke partije Republike Srpske (SPRS)*, *Stranke demokratske akcije (SDA)*, *Seljačke stranke BiH (SSBiH)* i *Stranke za BiH (SZBiH)*, predstavnika/ca lokalnih nevladinih organizacija *"Most"* Višegrad, *"Crveni krst"* Višegrad, *"Omladinski forum"* Višegrad i novinara/ki *Radio Višegrada*. Metodologija radionice je obuhvatala plenarne prezentacije i diskusije učesnika/ca, kao i rad u malim grupama.

Učesnici/ce radionice su izrazili spremnost da po povratku u političku stranku, nevladinu organizaciju i medijsku kuću pokrenuti konkretne aktivnosti u cilju unaprijeđenja ravnopravnosti muškaraca i žena i njihovog ravnopravnog učešća u procesu donošenja odluka, kako slijedi:

- Zalaganje za poštovanje Zakona o ravnopravnosti polova BiH i preciznije definisanje odredbi statuta političkih stranaka koje se tiču zastupljenosti žena u organima stranaka i donošenju odluka;
- Podsticanje i jačanje aktivnije uloge žena unutar političkih stranaka kroz aktive/forume žena i organe odlučivanja;
- Provođenje kontinuirane edukacije žena u političkim strankama kako bi izgradile vještine medijske prezentacije;
- Podržavanje žena u političkim strankama kroz osiguravanje mogućnosti da učestvuju u odlučivanju i predstavljanju stranke;
- Provođenje kontinuirane edukacije članova/članica političkih stranaka iz oblasti ravnopravnosti polova, uz podršku lokalnih nevladinih organizacija;
- Promovisanje i primjena Zakona o ravnopravnosti polova u BiH putem organizovanja javnih tribina i radio emisija;
- Jačanje saradnje žena iz političkih stranaka i lokalnih nevladinih organizacija kroz organizovanje zajedničkih aktivnosti edukacije i promocije ravnopravnosti polova u javnom i političkom životu u lokalnoj zajednici.

Učesnici/ce radionice su izrazili potrebu za daljom edukacijom koja bi obuhvatala slijedeće oblasti/teme - pristup informacijama o stanju u oblasti ravnopravnosti polova u Evropskoj Uniji i svijetu i načini ostvarivanja uticaja na smanjenje diskriminacije žena u javnom i političkom životu, izgradnja vještina žena da se bave politikom, socijalna edukacija o ravnopravnosti muškaraca i žena u braku i zajednici, vještine lobiranja i javnog zalaganja za rodnu ravnopravnost, načini uticaja na izmjene diskriminirajućih zakona i propisa, motivisanje žena i muškaraca za aktivno uključivanje u rješavanje problema u zajednici, kao i promovisanje ravnopravnosti polova u radu sa mladima.

Radionica "Od Zakona do stvarne ravnopravnosti", 2.-4. juni 2006. godine, Višegrad

Javna tribina "Od Zakona do stvarne ravnopravnosti"

Javna tribina je održana **13. septembra 2006. godine** sa učešćem **20** predstavnika/ca lokalnih parlamentarnih političkih stranaka, lokalnih nevladinih organizacija i medija. Uvodničarka javne tribine je bila **Snežana Nešković, Predsjednica Komisije za ravnopravnost polova pri Kabinetu Načelnika opštine Višegrad.**

Uvodno izlaganje i diskusija učesnika/ca se fokusirala na slijedeće teme: predstavljanje rezultata istraživanja o položaju i ulozi žena u opštinskim odborima parlamentarnih političkih stranaka u Višegradu, položaj žena u javnom i političkom životu u Bosni i Hercegovini i potreba za punom primjenom Zakona o ravnopravnosti polova BiH, pregled aktivnosti javnog zalaganja usmjerenih na povećanje učešća žena u javnom i političkom životu lokalne zajednice, uloga medija i organizacija civilnog društva u promociji ravnopravnosti muškaraca i žena u javnom i političkom životu, identifikovanje prepreka u osiguravanju ravnopravnosti polova na lokalnom nivou i definisanje zaključaka i konkretnih koraka usmjerenih na poboljšanje položaja žena u političkim strankama i njihovo aktivno učešće u kreiranju politika i donošenju odluka na lokalnom nivou i u cijeloj Bosni i Hercegovini.

Učesnici/ce javne tribine su istakli važnost promovisanja Zakona o ravnopravnosti polova u BiH u lokalnim zajednicama jer je predhodno održana radionica pokazala da većina predstavnika/ca političkih stranaka, nevladinih organizacija i medija nema dovoljno informacija o ovom Zakonu i njegovoj primjeni u praksi. Prepoznavanje stereotipa o društvenim ulogama muškaraca i žena i kontinuirana šira edukacija ne samo predstavnika političkih stranaka već i građana i građanki u lokalnoj zajednici je neophodna kao konkretna podrška primjeni ovog Zakona u praksi.

Učesnici/ce su naglasili da je za izmjenu neravnopravne zastupljenosti i veće učešće žena u javnom i političkom životu, kao i u organima vlasti na lokalnom nivou potrebno osnažiti i kontinuirano sprovoditi aktivnosti Komisije za ravnopravnost polova u Višegradu. U tom procesu se očekuje podrška Gender centra Vlade Republike Srpske, koji je u predhodnom periodu obezbjedio inicijalnu edukaciju za članove/ce Komisije.

U narednom periodu je neophodno provoditi kontinuiranu edukaciju o ravnopravnosti polova za članove/ce opštinskih odbora političkih stranaka i obezbjediti podršku aktivnijoj ulozi žena u radu političkih stranaka kroz usklađivanje internih akata i pravilnika sa Zakonom o ravnopravnosti polova u Bosni i Hercegovini. U periodu pred opšte izbore u BiH, važno je osigurati vidljivost žena kandidatkinja kroz javne nastupe i medijske promocije.

Javna tribina "Od Zakona do stvarne ravnopravnosti", 13. septembar 2006. godine, Višegrad

Uvodno izlaganje - Snežana Nešković, Predsjednica Komisije za ravnopravnost polova pri Kabinetu Načelnika opštine Višegrad

Moje ime je Snežana Nešković za one koji me ne znaju. Večerašnji okrugli sto je završna sesija u projektu "Od Zakona do stvarne rodne ravnopravnosti," koji provode "Udružene Žene" iz Banja Luke. Većina vas je učestvovala na prethodnoj radionici koja je u maju 2006. godine održana u našem gradu. Meni je večeras pripala čast da budem uvodničarka na završnoj sesiji ovog projekta. O Udruženim Ženama ima se mnogo šta reći. Svojim zalaganjem za ravnopravnost polova postale su prepoznatljive, ne samo u Republici Srpskoj, već i u Bosni i Hercegovini i širem regionu. Njihovim zalaganjem došlo je do usvajanja Zakona o ravnopravnosti polova BiH koji je svojim odredbama definisao položaj žena u društvu.

Međutim, većina članova Zakona je još uvijek mrtvo slovo na papiru. Udružene Žene Banja Luka su tokom 2004 godine organizovale istraživanje u 10 gradova Bosne i Hercegovine, čiji je cilj bio da se utvrdi stvarno poštovanje člana 15. Zakona o ravnopravnosti polova u BiH u lokalnim zajednicama. I naš grad je bio obuhvaćen ovim istraživanjem. Rezultati do kojih se došlo pokazali su da žena u rukovodstvu političkih stranaka ima veoma malo.

Stoga treba prije svega mijenjati svijest kod žena tj, utjecati na njih da prihvataju odgovornost i politiku ne shvataju čisto kao muški posao. Zalaganjem mnogih udruženja među kojima su i Udružene žene Banja Luka i Most Višegrad, uspostavljena je izborna kvota u Izbornom Zakonu Bosne i Hercegovine, koja zahtijeva da najmanje 30% kandidata na listama političkih stranaka bude iz "manje zastupljenog pola." To su, u pravilu uvijek žene. Međutim, svjedoci smo da nakon sprovedenih izbora, broj izabranih žena ide daleko ispod broja kandidatkinja, na svim nivoima vlasti.

U Višegradu je nakon donošenja Zakona o ravnopravnosti polova Bosne i Hercegovine formirana Komisija za ravnopravnost polova pri kabinetu Načelnika opštine. Taj proces je završen još prije tri godine. Od prije izvjesnog vremena postoji i ista takva Komisija pri Skupštini opštine Višegrad. Naš grad se formiranjem ovih Komisija svrstao u jedan od rijetkih gradova koji imaju ove Komisije pri tijelima i izvršne i zakonodavne vlasti.

Moram napomenuti da Udružene Žene Banja Luka puno pažnje posvećuju i pomoći ženama žrtvama nasilja. Na putu su da otvore Sigurnu kuću u kojoj će svoje utočište naći žrtve porodičnog nasilja.

NEVESINJE

Radionica "Od Zakona do stvarne ravnopravnosti"

Radionica je održana u periodu od **13.-15. oktobra 2006. godine** sa učešćem **25** predstavnika/ca lokalnih parlamentarnih političkih stranaka - *Srpske demokratske stranke (SDS)*, *Saveza nezavisnih socijaldemokrata (SNSD)*, *Partije demokratskog progresa (PDP)*, *Srpske radikalne stranke RS (SRS RS)*, *Socijalističke partije RS (SPRS)*, *Srpske radikalne stranke Dr. Vojislav Šešelj (SRSVŠ)*, predstavnika/ca lokalnih nevladinih organizacija - *"Info centar" Nevesinje*, *Omladinsko udruženje "Herc"*, *NVO "Osmjeh više"*, *"Omladinska inicijativa Nevesinje"*, predstavnika/ca opštinske uprave Nevesinje i novinara/ki Radija Nevesinje.

Metodologija radionice je obuhvatala plenarne prezentacije i diskusije učesnika/ca, kao i rad u malim grupama.

Učesnici/ce radionice su izrazili spremnost da po povratku u političku stranku, nevladinu organizaciju i medijsku kuću pokrenuti konkretne aktivnosti u cilju unaprijeđenja ravnopravnosti muškaraca i žena i njihovog ravnopravnog učešća u procesu donošenja odluka, kako slijedi:

- Podsticanje aktivnije uloge žena u političkim strankama kroz aktive/forume žena i ključne organe upravljanja;
- Zalaganje za ravnopravnost muškaraca i žena i uzajamno poštovanje;
- Masovnije uključivanje žena u političke stranke i zalaganje da žene unutar stranaka imaju iste uslove kao muškarci;
- Zalaganje za ravnopravnu podjelu funkcija u političkim strankama među ženama i muškarcima;
- Zalaganje za formiranje Komisije za ravnopravnost polova na nivou lokalne vlasti;
- Pokrenuti promjene statuta političkih stranaka koje bi ustanovile kvote učešća žena u organima stranke kako na lokalnom tako i na višem nivou;
- Omogućiti ravnopravan pristup i predstavljanje u medijima žena koje su aktivne u javnom i političkom životu;
- Kontinuirano sprovoditi edukaciju o rodnoj ravnopravnosti za članove/ce političkih stranaka, nevladinih organizacija i medija na lokalnom nivou.

Učesnici/ce radionice su naglasili da je neophodno insistirati na dosljednoj primjeni Zakona o ravnopravnosti polova u BiH i podzakonskih akata preko Opštinske komisije za ravnopravnost polova i podsticanjem aktivnije uloge aktiva žena u političkim strankama. Prioritet u narednim aktivnostima predstavlja edukacija žena da postanu svijesne da imaju zakonsku osnovu za postizanje rodne ravnopravnosti u političkoj stranci i u društvu, kao i osnaživanje žena da se bore za ostvarivanje svojih prava.

Uz rad na osnaživanju žena da se aktivnije bave politikom, aktivnosti na postizanju rodne ravnopravnosti u javnom i političkom životu lokalne zajednice trebaju uključivati i rad na dodatnoj edukaciji i promjeni svijesti o društvenim stereotipima vezanim za ravnopravnost polova kod muškaraca, kao i organizovanje javnih skupova na temu rodne ravnopravnosti i medijske promocije Zakona o ravnopravnosti polova u BiH. U ovom procesu, posebnu pažnju treba usmjeriti na podizanje svijesti da smanjenje diskriminacije žena zavisi i od spremnosti muškaraca da se aktivno uključe u ovaj proces, a ne ostavljanje ženama da se same izборе za svoje mjesto u javnom i političkom životu.

Radionica "Od Zakona do stvarne ravnopravnosti", 13.-15. oktobar 2006. godine, Nevesinje

Javna tribina "Od Zakona do stvarne ravnopravnosti"

Javna tribina je održana **6. novembra 2006. godine** sa učešćem **40** predstavnika/ca lokalnih parlamentarnih političkih stranaka, nevladinih organizacija i medija. *Tribini su prisustvovali i Branislav Miković, Načelnik opštine Nevesinje, Novka Dabarčić, Sekretar Skupštine opštine Nevesinje i Dragan Ristić, Podpredsjednik Skupštine opštine Nevesinje*, koji je učestvovao i na radionici "Od Zakona do stvarne ravnopravnosti" koja je održana u Nevesinju od 13.-15. oktobra 2006. godine. Uvodničar javne tribine je bio **Prof. Slobodan Žerajić**.

U uvodnom dijelu, učesnici/ce javne tribine su upoznati sa Zakonom o ravnopravnosti polova BiH i istaknut je njegov strateški značaj za nevladin sektor, s obzirom da je to prvi Zakon u čijem donošenju su nevladine organizacije učestvovalе kao ravnopravni partneri. Učesnici/ce tribine su upoznati sa obavezama zvaničnih institucija vlasti na provođenju i monitoringu primjene ovog Zakona, kao i sankcijama koje je Zakon predvidio za nepoštovanje njegovih odredbi. Učesnici/ce su upoznati i sa rezultatima istraživanja o učešću žena u organima političkih stranaka u Nevesinju i drugim gradovima u Republici Srpskoj, te o njihovom učešću u zakonodavnoj i izvršnoj vlasti. Ovo istraživanje je sprovedeno u opštini Nevesinje 2004. godine prije i poslije lokalnih izbora.

U diskusiji koja je uslijedila učesnici/ce su konstatovali/le da je zastupljenost žena u izvršnoj vlasti opštine Nevesinje na zavidnom nivou, što nije slučaj sa zakonodavnom vlasti i organima stranaka posebno na višem nivou, gdje žena skoro i nema. Branislav Miković, Načelnik opštine Nevesinje u svojoj diskusiji je istakao da je struktura zaposlenih po polu ravnomjerno zastupljena u opštinskoj administraciji. Takođe je istakao da pri Skupštini opštine Nevesinje djeluje Komisija za ravnopravnost polova. U diskusiji su mahom učestvovali muškarci. Pored razgovora o rodnoj diskriminaciji u javnom i političkom životu, učesnici/ce su istakli problem nasilja u porodici u opštini Nevesinje.

Opšti zaključak tribine je da, iako manje u odnosu na druge opštine, neravnopravnost muškaraca i žena u javnom i političkom životu ipak postoji i da se kontinuirano na ovom planu mora raditi, posebno sa političkim strankama u smislu većeg angažovanja žena u organima stranaka kako na lokalnom tako i na višim nivoima. Posebno je naglašeno da se ubuduće kandidatkinjama političkih stranaka na izbornim listama mora dati veći publicitet odnosno mogućnost predstavljanja u medijima kao i na javnim tribinama.

Javna tribina "Od Zakona do stvarne ravnopravnosti", 6. novembar 2006. godine, Nevesinje

Uvodno izlaganje - Slobodan Žerajić, Profesor

Ova javna tribina je dio projekta "Od Zakona do stvarne ravnopravnosti" koji je podržan i finansiran od Evropske Unije. Ciljevi tribine su:

- Obezbeđivanje podrške praktičnoj primjeni Zakona o ravnopravnosti polova u BiH posebno odredbama koje se odnose na povećanje učešća žena u javnom i političkom životu;

- Podizanje javne svijesti o specifičnim pitanjima koja se odnose na diskriminaciju po osnovu pola u javnom i političkom životu;
- Stvaranje javnog pritiska na političke partije i zvanične institucije u opštini Nevesinje da povećaju zastupljenost žena u rukovodećim strukturama i na pozicijama na kojima postoji moć donošenja odluka.

Zakon o ravnopravnosti polova BiH je usvojila Parlamentarna skupština BiH 2003. godine. Ovim Zakonom uređuje se, promoviše i štiti ravnopravnost polova i garantuju jednake mogućnosti svim građanima/kama, kako u javnoj tako i u privatnoj sferi društva, te sprečava direktna i indirektna diskriminacija zasnovana na polu. Puna ravnopravnost garantuje se u svim sferama društva, naročito u oblasti obrazovanja, ekonomiji, zapošljavanju i radu, socijalnoj i zdravstvenoj zaštiti, kulturi, javnom životu i medijima bez obzira na bračno i porodično stanje.

Značaj zakona o ravnopravnosti polova Bosne i Hercegovine iz pozicije nevladinih organizacija je u tome što je to prvi zakon u čijem su donošenju učestvovali nevladine organizacije kao ravnopravni partneri. Ovo se posebno odnosi na nevladine organizacije koje se bave promocijom i zaštitom ženskih ljudskih prava i čija je svrha postojanja postizanje ravnopravnosti i jednakopravnosti polova u Bosni i Hercegovini.

Prije svega, ovo je prvi zakon koji reguliše isključivo ravnopravnost polova. Samo njegovo uvođenje u pravni sistem Bosne i Hercegovine je na izvjestan način i potvrda da su polovi u Bosni i Hercegovini neravnopravni. Ovaj zakon bi u budućnosti trebao da bude garant zaštite ravnopravnosti kada do takve povrede u pojedinačnim slučajevima dođe. Značaj ovog zakona je u tome što je država proglasila nepoželjnim i opasnim po njene osnovne vrijednosti ponašanja koja bi bile u suprotnosti sa vrijednostima koje ovaj zakon štiti i to u oblastima obrazovanja, zapošljavanja, rada i pristupa svim oblicima resursa, socijalne zaštite, zdravstvene zaštite, sporta i kulture, javnog života i medija.

Zakon zabranjuje nasilje po osnovu pola u privatnom i javnom životu, i inkriminiše ga, uz obavezu gonjenja počinioca po službenoj dužnosti. Nalaže obavezu vođenja statističkih evidencija razvrstanih po polu i predviđa mogućnost sudske zaštite za svakoga kome neko pravo koje zakon reguliše bude povrijeđeno, uz posebno regulisanje prava na naknadu štete. Zakonske reforme same po sebi nisu dovoljne da spriječe diskriminaciju žena u Bosni i Hercegovini. Ove reforme moraju biti praćene progresivnim političkim i socio – kulturnim reformama pokrenutim od strane jakih, vidljivih i prepoznatljivih ženskih inicijativa i pokreta. Mora postojati svijest i politička volja za uspostavljanjem rodne jednakosti u javnom i političkom životu. Bez obzira na to, postojanje dobrih zakona je prva, ključna i osnovna pretpostavka demokratizacije, zato što zakoni osvještavaju problem, čine ga javnim i društveno priznatim bez obzira šta ko o tome privatno mislio, pošto predviđaju sankcije oni sprečavaju diskriminaciju u praksi. Marginaliziranim grupama, dobri zakoni, daju glavno oruđe bez kojeg bi bilo teško braniti vlastita i kolektivna ljudska prava i čine legitimnim i opravdanim njihove zahtjeve, čak i onda kada im se sistematski ne izlazi u susret.

Kako ovaj Zakon ne bi ostao mrtvo slovo na papiru njime je predviđena i obaveza za vlasti koje bi trebale da osiguraju provođenje odredbi ovoga Zakona po oblastima i koji bi trebali da budu garanti njegovog provođenja, zatim predviđen je i nadzor nad provođenjem istog, kao i kazne.

Obaveze za zvanične institucije na provođenju Zakona o ravnopravnosti polova Bosne i Hercegovine

- Obaveze donošenja programa i mjera radi postizanja jednakosti polova u svim oblastima i na svim nivoima vlasti;
- Donošenje novih i izmjenu postojećih zakona radi usklađivanja sa odredbama ovog zakona;
- Osiguranje sudske zaštite kako građanske tako i krivične u svim slučajevima povrede ovog zakona;
- Osiguranje vođenja statističkih podataka razvrstanih po polu u svim privrednim subjektima državnim i javnim organizacijama kao i javnim organizacijama i institucijama i pristup ovim informacijama.

Nadzor nad provođenjem Zakona o ravnopravnosti polova u Bosni i Hercegovini

Nadzor nad provođenjem Zakona je stavljen u obavezu Ministarstva za ljudska prava i izbjeglice koje će tu dužnost vršiti putem Agencije za ravnopravnost polova Bosne i Hercegovine, koja je formirana početkom 2004. godine, Odlukom Vijeća ministara i kojoj je u nadležnost stavljeno obavljanje funkcija u tom smislu, od kojih je po mom mišljenju, najznačajnija izrada Državnog plana akcije za promovisanje ravnopravnosti među polovima, a koji će biti zasnovan na prijedlozima svih ministarstava na državnom nivou, planovima Gender Centra, a koje će Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice predstavljati svake godine Vijeću ministara Bosne i Hercegovine radi usvajanja, a bitna je i funkcija vršenja ocjene zakona i podzakonskih akata kako bi se pratilo djelovanje na ravnopravnost polova. U prelaznim i završnim odredbama ostavljen je rok od šest mjeseci za usaglašavanje svih državnih i entitetskih zakona i drugih odgovarajućih propisa sa odredbama ovog Zakona. Na žalost ovaj proces skoro da nije ni otpočeo.

Sankcije

Zakon je predvidio i sankcije za nepoštivanje njegovih odredbi i inkriminisao je krivičnim djelom vršenje nasilja na osnovu pola, uznemiravanje i seksualno uznemiravanje i zaprijetio kaznom od šest mjeseci do pet godina, te podigao stepen društvene opasnosti za ova djela propisujući gonjenje po službenoj dužnosti protiv počinioca.

Kao prekršaj je odredio sve radnje koje pravna osoba učini ili ne učini ukoliko:

- Propusti da preduzme odgovarajuće mjere i efikasne mehanizme zaštite protiv diskriminacije po osnovu pola, uznemiravanja i seksualnog uznemiravanja;
 - Ne preduzme odgovarajuće mjere radi eliminacije i sprečavanja zabranjene diskriminacije po osnovu pola u radu i radnim odnosima;
 - Ne obezbijedi planove, programe i metodologije u obrazovnim institucijama koje će garantovati eliminaciju stereotipnih programa koji za posljedicu imaju diskriminaciju i nejednakost među polovima;
 - Ne razvrsta po polu statističke podatke i informacije koje se prikupljaju, evidentiraju i obrađuju, te ne omogućiti javnosti uvid u njih;
 - Te ukoliko na uvredljiv, omalovažavajući ili ponižavajući način predstavlja bilo koju osobu javno, s obzirom na pol.
- Pa je predvidio novčanu kaznu za pravno lice u iznosu od 1 000 do 30 000 KM, a za odgovorne osobe od 100 do 1 000 KM.

Udružene žene Banja Luke su u saradnji sa ženama iz nevladinih organizacija i političkih stranaka izvršile su istraživanje o zastupljenosti i položaju žena u političkim strankama na lokalnom nivou i u organima stranaka na višem nivou. Takođe su i anketirale predstavnike političkih stranaka o tome da li znaju da postoji Zakon o ravnopravnosti polova, da li su spremni da učestvuju u promociji toga Zakona, da li u statutima imaju utvrđene kvote o učešću žena u izvršnim organima stranaka i na kandidatskim listama, te da li smatraju da su njihove žene na kandidatskim listama bile dovoljno promovisane itd.

Gotovo svi anketirani predstavnici političkih stranaka izjavili su da znaju za postojanje i sadržaj Zakona o ravnopravnosti polova u BiH. Međutim, iz obrazloženja odgovora na ovo pitanje vidljivo je da oni poistovjećuju odredbe ovoga Zakona i Izbornog Zakona u BiH, posebno u dijelu koji se odnosi na procentualnu zastupljenost žena na kandidatskim listama. Uglavnom su se vezivali za kvotu od 30% iz Izbornog Zakona. Takođe, su svi pokazali spremnost za aktivno učešće na promociji Zakona ali skoro da nijedna politička stranka nije imala aktivnosti u tom pravcu. Iako su svi anketirani odgovorili da se podjednako promovišu muškarci i žene ipak je u praksi bilo drugačije jer su gotovo svi predizborni skupovi i medijska predstavljanja političkih stranaka, pred izbore 2004. godine, bili orijentisani na snažno prisustvo stranačkih lidera, koji u većini slučajeva nisu ni bili kandidati na lokalnim izborima. Kandidatkinje su veoma rijetko učestvovala na predizbornim skupovima, radio predstavljanjima i gotovo nikako nisu bile zastupljene na promotivnim plakatima političkih stranaka. Mali promotivni letci koje su pripremile pojedine političke stranke za sve svoje kandidate i kandidatkinje na stranačkim listama su za većinu kandidatkinja bili jedini način komunikacije sa javnošću.

Istraživanje je pokazalo da u višim organima stranaka, samo dvije stranke od dvanaest političkih stranaka koje su 2004. godine djelovale na području opštine Nevesinje imaju žene u Glavnom odboru stranke i Predsjedništvu stranke i to SNS Dr. Branislav Lolić ima jednu ženu u glavnom odboru stranke a Stranka za Hercegovinu dvije žene u glavnom odboru i jednu u predsjedništvu stranke.

Struktura odbornika u Skupštini opštine Nevesinje nakon lokalnih izbora 2004. godine:

Br.	Stranka	Broj odbornika	Muškaraca	Žena
1.	Srpska demokratska stranka	6	4	2
2.	Partija demokratskog progresa	5	5	Nema
3.	Savez nezavisnih socijaldemokrata	4	3	1
4.	Socijalistička partija RS	2	2	Nema
5.	Narodna stranka radom za boljitak	1	1	Nema
6.	Srpska radikalna stranka RS	1	1	Nema
7.	Srpska radikalna stranka „Dr V. Š.“	1	1	Nema
8.	Pokret za Nevesinje	1	1	Nema

Izabran je 21 odbornik iz reda 6 političkih stranaka – 18 muškaraca ili 85,71% i samo 3 žene ili 14,29% od ukupnog broja izabranih odbornika. Broj žena odbornika je vidljivo smanjen u poređenju sa prošlim sazivom Skupštine opštine Nevesinje, kada je od 21 odbornika iz reda 6 političkih stranaka bilo 7 žena ili 33%.

Predsjednik Skupštine opštine Nevesinje je muškarac iz Partije demokratskog progresa, Podpredsjednik skupštine je takođe muškarac iz Srpske radikalne stranke „Dr Vojislav Šešelj“, dok je Sekretar Skupštine opštine žena iz Srpske demokratske stranke što je u glavnom bilo i prije izbora 2004. godine što se tiče odnosa muškaraca i žena.

Rukovodeće pozicije u izvršnoj vlasti opštine

U vrhu lokalne izvršne vlasti situacija je u polnoj strukturi ostala nepromijenjena u odnosu na stanje prije izbora 2004. godine – načelnik opštine Nevesinje i njegov zamjenik su muškarci. Načelnik opštine Nevesinje je iz Srpske demokratske stranke, a njegov Zamjenik iz Saveza nezavisnih socijaldemokrata „Milorad Dodik“. Opštinska uprava je organizovana kroz 4 odjeljenja - Odjeljenje za prostorno uređenje i stambeno - komunalne djelatnosti, Odjeljenje za Finansije, Odjeljenje za Opštu upravu i Odjeljenje za privredu i društvene djelatnosti. Od četiri pomenuta odjeljenja dvije žene su na mjestima načelnika i to: Odjeljenja za Finansije i Odjeljenja za Opštu upravu čime možemo biti zadovoljni.

Ono čim nismo zadovoljni je činjenica da nijedna žena nije predsjednik opštinskog odbora političke stranke niti nosilac liste na proteklm izborima 2004. godine a ni na prošlim Opštim parlamentarnim izborima održanim 1. oktobra 2006. godine.

Na rukovodećim pozicijama u 17 preduzeća i institucija od strateškog interesa za razvoj lokalne zajednice u opštini Nevesinje samo dvije žene zauzimaju rukovodnu funkciju direktora i to u Domu zdravlja Nevesinje i u A.D. DI „Velež – Botin“, a ostalo su muškarci. No nije to sve, imamo žene direktore Centra za socijalni rad, Narodne biblioteke, Predsjednicu Crvenog krsta, šefove ispostava zajednice za zdravstveno osiguranje i fonda PIO, sekretari u školama su takođe žene, pa na određeni način možemo biti zadovoljni, ali bez obzira na sve ove činjenice mora se uporno vršiti pritisak na političke stranke da se što više žena uključi u rukovodne strukture.

Političke stranke nisu učinile ništa da svoje deklarativno opredjeljenje o ravnopravnosti muškaraca i žena u politici, vlasti i odlučivanju sprovedu u praksu. Političke stranke moraju imati mnogo organizovanje aktivnosti za primjenu Zakona o ravnopravnosti polova BiH u našoj lokalnoj zajednici kroz omogućavanje jednakog pristupa i tretmana svih svojih članova i članica u procesu formiranja kandidatskih lista, učešću u predizbornim kampanjama i u podjeli funkcija i odgovornosti nakon održavanja izbora, kako u organima stranaka, tako i u organima vlasti lokalne zajednice.

Učesnici/ce radionice „**Ravnopravnost polova u javnom i političkom životu**“ koja je održana u Nevesinju 13. - 15. oktobra 2006. godine u okviru ovog projekta bili su predstavnici/ce političkih partija: (Savez nezavisnih socijal demokrata „Milorad Dodik“, Partija demokratskog progresa, Srpska demokratska stranka, Socijalistička partija, Srpska radikalna stranka Republike Srpske, Srpska radikalna stranka „Dr. Vojislav Šešelj“), nevladinih organizacija (Info Centar, Omladinska inicijativa, Udruženje porodica sa četvoro i više djece, Omladinsko udruženje "Herc"), odbornika/ca u lokalnom parlamentu, opštinskih službenika/ca, te medija (Radio Republike Srpske, Radio Nevesinje, Glas Hercegovine, Info Kanal Nevesinje).

Kao uvod u diskusiju o posljedici stanja u političkim strankama na položaj žena i muškaraca u društvu, urađena je prezentacija istraživanja o poziciji žena iz 2004. godine u političkim strankama u Nevesinju. Opšti je zaključak da kod nas u Nevesinju nije dovoljno obezbijeđena ravnopravnost žena i muškaraca kako u strankama tako i u izvršnim organima stranaka. Stranački procenat zastupljenosti u strankama te 2004. godine kretao se od 17% do 33%, a u izvršnim organima opštinskih odbora taj je procenat mnogo manji i on se kreće od 10% do 23%.

Za lokalne izbore koji su održani 2. oktobra 2004. godine nijedna politička partija nije imala nosioca liste ženu, nego su sve bili muškarci i smatramo da je to diskriminacija žena. Žene su bile uključene u toj mjeri samo da se ispuni bonus od 30% koji tretira Izborni zakon BiH (može se reći da je to samo proforma).

Muška grupa u okviru radionice nije negirala da su žene manje zastupljene u javnom i političkom životu, ali su ukazivali da su žene često i same krive zbog takvog položaja. Bilo je i procjena da na izborima žene više povjerenja daju muškarcima nego ženama, te je ocijenjeno da su žene manje promovisane od muškaraca.

Prezentirani su trendovi učešća žena u lokalnoj i zakonodavnoj vlasti u ispitivanim opštinama te je tražena komparacija zakonodavne vlasti naše opštine sa drugim opštinama koje projekat obuhvata. Mi smo bili zadovoljni sa 7 žena odbornika prije izbora 2004. godine ali nismo zadovoljni sa samo 3 žene u opštinskom parlamentu poslije izbora 2004. godine.

Mišljenje je da se prijedlozi koji dolaze iz reda ženske populacije malo uvažavaju, a to je stereotip koji snažno utiče na interpretaciju muškog i ženskog ponašanja. Isto ponašanje kod muškaraca i žena tumači se na potpuno različit način. Dostignuće jednog muškarca najčešće pripisuju njegovoj sposobnosti, dok se u slučaju žene pripisuju njenom naporu ili sreći. Učesnice su ukazale da su muškarci ti koji odlučuju kako u porodici tako i u javnom društveno – političkom životu. No, bez obzira na sve, uloga žene u porodici i društvu treba da garantuje punu ravnopravnost u svim sferama društva, obrazovanju, ekonomiji, zapošljavanju i radu, socijalnoj i zdravstvenoj

zaštiti, kulturi, javnom životu i medijima bez obzira na bračno i porodično stanje. Partnerski međusobni odnos je najbolji put za ostvarenje jednakopravnosti. Postavlja se pitanje da li postoji podjela između muških i ženskih poslova. Postoji! To se naročito odnosi na žene koje su majke, one mnogo više brinu o odgoju i vaspitanju djece, redovnim kućnim poslovima koji najviše padaju na teret žene i to mnogo više nego na teret muškarca.

Muškarac je odgovoran da obavlja poslove koji su van porodice, tj. da se brine kako da obezbijedi egzistenciju porodici i njenu sigurnost. Ovo naročito treba shvatiti gdje ni jedan član u porodici nije uposlen, a to je posebno izraženo u današnjem trenutku našeg vremena u kome živimo. Opšta konstatacija učesnica radionice je da se u svim sferama društva krše ženska ljudska prava.

Prijedlozi sa održane radionice u Nevesinju za poboljšanje ravnopravnosti polova su:

- Pojačati aktivnosti na promociji Zakona o ravnopravnosti polova kroz medije u udarnim terminima u radio i TV emisijama, kako bi se široj javnosti prezentovano značaj Zakona;
- Održati što više edukativnih radionica kroz koje bi se doprinijelo osnaživanju žena, podizanju nivoa svijesti, te izgradnji njihovog samopouzdanja što bi ženama omogućilo da se jednako dobro nose sa muškarcima u svim segmentima društva;
- U školama na časovima odjeljenskih zajednica govoriti o ravnopravnosti polova i stereotipima koji su jako prisutni u školskim programima i nekoj vrsti literature, te se zalagati za savremene nastavne planove i programe.

Na kraju, jedna od univerzalnih ljudskih vrijednosti je ravnopravnost.

NOVI GRAD

Radionica "Od Zakona do stvarne ravnopravnosti"

Radionica je održana od **10. - 12. marta 2006. godine**, sa učešćem **21** predstavnika/ca lokalnih parlamentarnih političkih stranaka - *Saveza nezavisnih socijaldemokrata (SNSD), Socijaldemokratske partije BiH (SDP BiH), Srpske demokratske stranke (SDS), Stranke demokratske akcije (SDA), Socijalističke partije Republike Srpske (SPRS), Partije demokratskog progresa (PDP) i Demokratske narodne stranke (DNS), predstavnici/ce nevladine organizacije "Lira" iz Novog Grada, kao i novinari/ke Radio Novi Grad.*

Metodologija radionice je obuhvatala plenarne prezentacije i diskusije učesnika/ca, kao i rad u malim grupama.

Učesnici/ce radionice su izrazili spremnost da po povratku u političku stranku, nevladinu organizaciju i medijsku kuću pokrenuti konkretne aktivnosti u cilju unaprijeđenja ravnopravnosti muškaraca i žena i njihovog ravnopravnog učešća u procesu donošenja odluka, kako slijedi:

- Osnivanje aktiva/foruma žena u političkim strankama, vođeci računa o starosnoj dobi, obrazovanju, profesiji, zanimanju, iskustvu i motivisanosti žena da učestvuju u radu političkih stranaka;
- Aktiv/forum žena treba imati aktivnu ulogu u predlaganju žena u organe političke stranke;
- Političke stranke trebaju imati obavezu da uvažavaju prijedloge aktiva žena;
- Pozicije unutar političkih stranaka trebaju biti raspoređivane uzimajući u obzir obrazovanje, profesije, zanimanje, vještine, menadžerske sposobnosti i saradnju;
- Osnaživanje aktiva/foruma žena u političkim strankama kroz mjesne odbore;
- Donošenje internih politika u strankama o učešću žena u izvršnom odboru, rukovodstvu, i kadrovskoj komisiji;
- Pokretanje konkretnih aktivnosti aktiva/foruma žena na pitanja iz oblasti političkog odlučivanja u stranci, kreiranja kadrovskih pitanja i ravnopravnog učešća žena u organima koji kontrolišu rad političke stranke;
- Pokretanje konkretnih koraka za osnaživanje žena u političkoj stranci kroz djelovanje u duhu Pekinške deklaracije, osiguranje mehanizama koji će ženama omogućiti učešće u svim zakonodavnim, političkim i izvršnim tijelima i podržavanje foruma žena kao interesnog oblika organizovanja žena unutar političke stranke, ali i organizovanje žena u drugim oblicima izvan političke stranke;
- Podržavanje političkih a ne samo humanitarnih aktivnosti žena;
- Osiguravanje zaštite od rodne diskriminacije i zaštite u usklađivanju profesionalnog i porodičnog života – promjena sadašnjeg majčinskog položaja u korist partnerskog roditeljstva;
- Osiguravanje iste zarade za žene i muškarce po istoj stručnoj spremi i za isti posao;
- Kontinuirano sprovođenje rodno sensitivne edukacije za članove i članice političkih stranaka;
- Razvijanje strategije za međupolitičku saradnju povodom pitanja koja se odnose na ravnopravnost žena i muškaraca.

Učesnici/ce radionice u Novom Gradu su naglasili da je neophodno nastaviti sa podizanjem svijesti o ravnopravnom učešću muškaraca i žena u javnom i političkom životu kroz organizovanje tematskih tribina i osiguravanje medijske podrške u promociji rodne ravnopravnosti i postojanja Zakona o ravnopravnosti polova u BiH.

Radionica "Od Zakona do stvarne ravnopravnosti", 10.-12. mart 2006. godine, Novi Grad

Javna tribina "Od Zakona do stvarne ravnopravnosti"

Javna tribina je održana **6. juna 2006. godine** sa učešćem **45** predstavnika/ca lokalnih parlamentarnih političkih stranaka, nevladinih organizacija i medija. Uvodničarka javne tribine je bila **Ljiljana Janković, Predsjednica Skupštine opštine Novi Grad**.

Uvodno izlaganje i diskusija učesnika/ca se fokusirala na slijedeće teme: predstavljanje rezultata istraživanja o položaju i ulozi žena u opštinskim odborima parlamentarnih političkih stranaka u Novom Gradu, položaj žena u javnom i političkom životu u Bosni i Hercegovini i potreba za punom primjenom Zakona o ravnopravnosti polova BiH, pregled aktivnosti javnog zalaganja usmjerenih na povećanje učešća žena u javnom i političkom životu lokalne zajednice, uloga medija i organizacija civilnog društva u promociji ravnopravnosti muškaraca i žena u javnom i političkom životu, identifikovanje prepreka u osiguravanju ravnopravnosti polova na lokalnom nivou i definisanje zaključaka i konkretnih koraka usmjerenih na poboljšanje položaja žena u političkim strankama i njihovo aktivno učešće u kreiranju politika i donošenju odluka na lokalnom nivou i u cijeloj Bosni i Hercegovini.

Učesnici/ce javne tribine su istakli da bi napredak po pitanju ravnopravnosti polova u političkom životu mogao biti zadržan na sadašnjem nivou, ili čak i umanjen, zbog približavanja opštih izbora u BiH. Kvota učešća žena na kandidatskim listama političkih stranaka nije povećana nedavnim izmjenama Izbornog zakona BiH, i pored snažnog pritiska i javnog zalaganja nevladinih organizacija koje se bave pitanjima ravnopravnosti polova i institucionalnih mehanizama za ravnopravnost polova u BiH. Radi toga, političke stranke će velikom većinom samo poštovati odredbe Izbornog zakona u BiH u pogledu broja žena na listama, što neće garantovati njihov siguran uspjeh na izborima, kao ni sigurnost povećanja broja žena u zakonodavnoj vlasti na entitetskom i državnom nivou.

Učesnici/ce javne tribine su naglasili da, bez obzira na brojne prepreke, aktivnosti na unaprijeđenju ravnopravnosti muškaraca i žena u javnom i političkom životu trebaju biti nastavljene, a naročito edukacija i senzibilizacija građana/ki o rodnoj ravnopravnosti i Zakonu o ravnopravnosti polova BiH putem medija, integrisanje rodnih aspekata u redovno obrazovanje, kao i kontinuirana edukacija članova/ca u političkim strankama korištenjem dostupnih resursa i ekspertize koja postoji u nevladinim organizacijama u BiH koje se već dugi niz godina bave pitanjima rodne ravnopravnosti.

Javna tribina "Od Zakona do stvarne ravnopravnosti", 7. juni 2006. godine, Novi Grad

Uvodno izlaganje - Ljiljana Janković, Diplomirani pravnik, Predsjednica Skupštine opštine Novi Grad

S ciljem za jedničkog življenja, društva su bazirana na pravilima koja moraju da budu poštovana od svih. U demokratskim društvima, ova pravila razmatraju i usvajaju predstavnici koje su odabrali građani, i zaživjela su u zakonskim tekstovima koji sadrže prava i obaveze svih ljudi. Kako se broj zakona povećava građaninu je sve teže da ih zna, poštuje i primjenjuje, što stvara disparitet među građanima. Žene najviše dotiče ovaj fenomen. Da bi se suočili sa izazovima i pritiscima koji stoje pred njima, odnosno izazovima modernog društva uopšte, gdje su anonimnost i individualizam često dominirajući faktor za učešće žena u životu na svim nivoima vlasti i za njihov uspjeh, potrebno je mnogo više od donošenja Zakona do njegove stvarne primjene.

Naime, bilo koja politika ili akcija uobličena da promoviše učešće žena mora obezbjediti da sveukupno okruženje ima uvažavanja prema njihovim akcijama, njihovom učešću u donošenju odluka na svim nivoima vlasti, ako želimo da gradimo demokratsko, sveobuhvatno i prosperitetno društvo.

Instrumenti za poboljšanje uloge i uticaja žena u strukturama odlučivanja

Ako želimo da se postigne stvarno učešće žena u strukturama odlučivanja, moraju im se staviti na raspolaganje određeni instrumenti, što podrazumjeva:

1. Informisanje žena - promovisanje učešća žena putem informacionih i komunikacionih tehnologija

Da bi učestvovala u aktivnostima i u životu svoje zajednice, odnosno da bi imale koristi od usluga i prilika koje su im namjenjene, žene moraju predhodno da budu upoznate sa njima. Učešće u aktivnostima i projektima koji ih interesuju i koje same organizuju je korak u procesu koji vodi žene prema snažnijem uključivanju u zajednicu, uključujući i politički život zajednice. Zato je neophodno da žene budu zastupljene u upravnim organima sredstava informisanja.

Informacione i komunikacione tehnologije danas nude nove mogućnosti za informisanje i one mogu da budu korištene za razmjenu šireg spektra informacija, a zahvaljujući njihovoj interaktivnoj ulozi da povećaju učešće žena u javnom životu. Zbog toga bi vlasti trebale da koriste ove tehnologije u svojim metodama informisanja, uz uslov da je pristup garantovan svima u pogledu mjesta pristupa i obuke o novim sredstvima komunikacija.

2. Promovisanje učešća žena u medijima

Potrebno je stvarati uslove da žene budu akteri u ovoj oblasti kroz povećanje mogućnosti da se izraze i da učestvuju u stvaranju informacija koje mediji prenose i na taj način učine pristupačnije informacije koje pružaju ženama.

3. Podsticanje žena da učestvuju u volonterskom radu i da se posvete pitanjima od značaja za zajednicu

Žene bi trebale da budu podržane i ohrabrene da se uključe u volonterske aktivnosti iz razloga što živimo u periodu kada su žene pod rastućim pritiskom da se pokažu i uspiju kao pojedinci u svim sferama života. Zbog toga bi vlasti trebale podržati uspostavljanje volonterskih centara, stvoriti uslove za razvijanje inicijative usmjerene prema podršci i promovisanju uključenosti žena u volonterske aktivnosti kroz informacione i promotivne kampanje.

4. Podrška projektima i inicijativama žena

Žene imaju mnoge ideje koje su u skladu sa njihovim nadama i željama a koje mogu da budu pretvorene u projekte i aktivnosti koje su za dobrobit svih. Vlasti bi trebale da olakšaju provođenje ovih projekata, bili oni mali ili veliki omogućavajući da se u njihovoj izvršnoj fazi angažuju profesionalci kao i da bude obezbjeđen pristup finansijama, u smislu materijalne i tehničke pomoći.

5. Promovisanje organizacija žena

Organizacije žena su jedinstvene po tome što su primarno fokusirane na odraz stavova i služenje potrebama i interesima žena. One takođe obezbjeđuju prostor gdje žene mogu da nauče i iskuse mogućnosti i izazove učešća u procesu donošenja odluka u akcijama sa drugim ženama.

6. Učešće žena u nevladinim organizacijama i političkim strankama

Aktivan i nezavisan nevladin sektor je najbitniji element jednog suštinski demokratskog društva. Takođe je bitno da drugi sektori građanskog društva, kao što su političke stranke, budu jaki i aktivni, kako na lokalnom tako i na višim nivoima. Učešće u demokratskom životu bilo koje zemlje je mnogo više od izlaska na izbore svakih nekoliko godina. Zbog toga učešće u nevladinim organizacijama i političkim strankama ima značajnu ulogu, zato što olakšava ženama uključenost i ima stalan uticaj na određene odluke i aktivnosti.

Zbog toga je od ključnog značaja da žene budu ohrabrene i podržane u učešću u društvenom životu u svojim zajednicama. Vlasti bi trebale da pruže finansijsku i druge vidove pomoći nevladinim organizacijama koje aktivno promovišu učešće žena u njihovim aktivnostima. Vlasti bi u partnerstvu sa političkim strankama i na nepristrasan način trebale da promovišu uključenost žena u stranački politički sistem uopšte i podrže njihove akcije.

Da ovaj Zakon ne bi završio u ladici, potrebno je kontinuirano provoditi aktivnosti na umrežavanju ženskih organizacija koje bi koristile iskustva žena koje su istrajale i zajedno sa vlastima učestvovala u donošenju Zakona o ravnopravnosti polova u BiH i sa istom istajnošću raditi da zaživi stvarna primjena Zakona, odnosno rodna ravnopravnost u Bosni i Hercegovini.

TREBINJE

Radionica "Od Zakona do stvarne ravnopravnosti"

Radionica je održana u periodu od **19.-21. maja 2006. godine** sa učešćem **23** predstavnika/ce lokalnih parlamentarnih političkih stranaka - *Srpske demokratske stranke (SDS)*, *Saveza nezavisnih socijaldemokrata (SNSD)*, *Socijalističke partije Republike Srpske (SPRS)*, *Pokreta za Trebinje*, *Partije demokratskog progresa (PDP)*, *predstavnika/ca lokalnih nevladinih organizacija* - *"Solidarnost za jug"*, *"Omladinski forum Trebinje"*, *"Liga za zaštitu poljoprivrednika Trebinje"*, *"Dječija igraonica Ciciban"*, *"Ženski centar Trebinje"* i *"Nukleus" Trebinje*, kao i *novinari/ke Radija Trebinje* i *Radio Televizije Republike Srpske*.

Metodologija radionice je obuhvatala plenarne prezentacije i diskusije učesnika/ca, kao i rad u malim grupama.

Kao i u drugim lokalnim zajednicama, učesnici/ce radionice u Trebinju su tokom analize društvene uloge muškaraca i žena uvidjeli da žene nose gotovo cijelokupni teret obaveza u porodici, dok su muškarci aktivni u svojoj profesiji, javnom i političkom životu. Nakon rada u malim grupama i diskusije u plenarnim sesijama, učesnici/ce su uočili da društveno angažovanje žena i muškaraca nije jednako vrednovano.

Učesnici/ce radionice su izrazili spremnost da po povratku u političku stranku, nevladinu organizaciju i medijsku kuću pokrenuti konkretne aktivnosti u cilju unaprijeđenja ravnopravnosti muškaraca i žena i njihovog ravnopravnog učešća u procesu donošenja odluka, kako slijedi:

- Pokretanje inicijative za formiranje Komisije za ravnopravnost polova u opštini Trebinje i slanje zajedničkog pisma Gender centru Vlade Republike Srpske da intenzivira svoju podršku formiranju komisija komisija za ravnopravnost polova po opštinama;
- Lobiranje za veću zastupljenost žena u zakonodavnoj i izvršnoj vlasti na svim nivoima u Bosni i Hercegovini;
- Razvijanje mreže između političkih stranaka i nevladinih organizacija u partnerstvu sa medijima;

- Promovisanje primjene Zakona o ravnopravnosti polova u BiH;
- Insistirati kod svih političkih stranaka da žene što više nastupaju u medijima, kao i na jednakoj promociji žena i muškaraca u politici;
- Podizanje svijesti građana/ki o potrebi većeg učešća žena u političkom životu;
- Promovisanje ravnopravnosti i uvažavanje značaja žene;
- Zalaganje za poštovanje Zakona o ravnopravnosti polova BiH - da na izbornim listama bude 50% kandidatkinja;
- Predlaganje i biranje što više žena u organe političkih stranaka;
- Edukacija o ravnopravnosti polova za članove/ce političkih stranaka i lobiranje za aktivnije učešće žena u organima odlučivanja;
- Omogućavanje pristupa medijskoj promociji i žena i muškaraca u političkim strankama;
- Dostavljanje zahtjeva svim političkim strankama (uoči početka izborne kampanje) o ravnopravnom učešću žena i muškaraca političara u medijskom predstavljanju.

Radionica "Od Zakona do stvarne ravnopravnosti", 19.-21. maj 2006. godine, Trebinje

Javna tribina "Od Zakona do stvarne ravnopravnosti"

Javna tribina je održana **14. septembra 2006. godine**, sa učešćem **29** predstavnika/ca lokalnih parlamentarnih političkih stranaka, nevladinih organizacija i medija. Uvodničarka javne tribine je bila **Dr. Zdravka Vreća**.

Uvodno izlaganje i diskusija učesnika/ca se fokusirala na slijedeće teme: predstavljanje rezultata istraživanja o položaju i ulozi žena u opštinskim odborima parlamentarnih političkih stranaka u Trebinju, položaj žena u javnom i političkom životu i primjena Zakona o ravnopravnosti polova BiH, uloga medija i lokalnih nevladinih organizacija u promovisanju rodne ravnopravnosti u javnom i političkom životu, identifikovanje prepreka u osiguravanju ravnopravnosti polova i definisanje zaključaka i konkretnih koraka usmjerenih na poboljšanje položaja žena u političkim strankama i njihovo aktivno učešće u kreiranju politika i donošenju odluka.

Učesnici/ce javne tribine su naglasili da je postojanje i sadržaj Zakona o ravnopravnosti polova u BiH nedovoljno promovisano u javnosti, tako da osim organizacija civilnog društva koje se bave ovim pitanjima, obični građani/ke nemaju potpune informacije o značaju i primjeni ovog Zakona u pogledu zaštite prava oba pola. Tradicionalno i patrijarhalno okruženje koje je dominantno ne samo u privatnom već i u javnom životu u Bosni i Hercegovini nameće ženama društvene uloge koje je spriječavaju da bude aktivnija u političkim strankama, te da bude ograničena a brigu za porodicu i domaćinstvo. Osim toga, primjetan je porast nasilja u porodici, ne samo u Trebinju već i u drugim sredinama u BiH, što nesumnjivo utiče na porast diskriminacije žena i ograničavanje njenog aktivnijeg učešća u aktivnostima koje doprinose unaprijeđenju političkog angažmana žena.

Naglašeno je da se u promovisanju koraka ka postizanju ravnopravnosti polova konstantno ističe da se žene same moraju izboriti za svoje mjesto u politici i donošenju odluka, dok je zanemarena važnost aktivne podrške i učešća muškaraca u ovom procesu. Žene i muškarci nose jednaku odgovornost za unaprijeđenje demokratije i razvoj lokalnih zajednica i stoga im treba omogućiti da ravnopravno učestvuju i utiču na donošenje odluka.

Učesnici/ce javne tribine su istakli da mediji nose dio odgovornosti za postizanje ravnopravnosti polova, stoga je potrebno ženama kandidatkinjama za opšte izbore u oktobru 2006. godine omogućiti da imaju ravnopravan pristup javnim nastupima, TV i radio emisijama, kako bi bile prepoznatljive za glasače. U tome ključnu ulogu imaju političke stranke koje moraju preći sa deklarativne podrške ženama u politici, ka stvarnom praktikovanju principa ravnopravnosti polova i organizovanju i podržavanju aktivnosti koje će poboljšati učešće i uticaj žena na rad političkih stranaka.

Forumi/aktivni žena u političkim strankama trebaju postati ravnopravno tijelo u internim procesima donošenja odluka i moraju se osposobiti i učestvovati u rodno sensitivnim edukacijama i članova i članica političkih stranaka.

Učesnici/ce javne tribine su istakli da je u narednom periodu neophodno što više promovisati Zakon o ravnopravnosti polova u BiH i njegovu primjenu u praksi putem tematskih javnih tribina, okruglih stolova, TV i radio emisija. Opštinska administracija u Trebinju u svom sastavu treba imati komisiju koja će se baviti pitanjima ravnopravnosti polova u lokalnoj zajednici i u čijem će radu učestvovati i muškarci i žene iz nevladinih organizacija i lokalnih parlamentarnih političkih stranaka.

Javna tribina "Od Zakona do stvarne ravnopravnosti", 14. septembar 2006. godine, Trebinje

Uvodno izlaganje - Dr. Zdravka Vreća

Poboljšanje položaja žena u političkim partijama i strukturama odlučivanja

Pregled rezultata opštih izbora u Bosni i Hercegovini 2002. godine pokazuje diskriminaciju polova sa zastupljenošću žena od nula do maksimalno 20% u organima državne uprave. Međutim, u 2006. godini imamo opšte izbore i mogućnost da insistiramo na dosljednom sprovođenju člana 15 Zakona o ravnopravnosti polova BiH, te mehanizmima za njihovo provođenje.

Analiza zastupljenosti i položaja žene u političkim strukturama koje čine lokalne skupštine u 11 gradova Republike Srpske pokazala je da primjena člana 15 Zakona o ravnopravnosti polova u BiH u stvarnosti ne postoji. Rezultati nesumnjivo pokazuju da je primjena ovog Zakona u smislu poboljšanja položaja žena u političkim strukturama i njihovoj ravnopravnoj zastupljenosti u procesu donošenja odluka samo deklarativna. Dakle, mehanizmi primjene Zakona u praksi ne postoje, kako na nivoima lokalnih organizacija političkih struktura, tako ni u zakonodavnoj i izvršnoj vlasti lokalnih zajednica. U tom smislu su vidljivi ključni problemi:

- Političke stranke imaju tendenciju da učešće žena u procesu donošenja odluka regulišu formalnim ili neformalnim kvotama koje se kreću od 20% do 35%;
- Učešće žene u članstvu vodećih parlamentarnih političkih stranaka u 11 lokalnih zajednica koje su bile predmet istraživanja se u prosjeku kreće od 17% koliko ih ima u SPRS do najviše 33% kojih ima u SNSD, dok je učešće žena u lokalnim odborima u prosjeku 20%;
- U prosjeku samo 8,3% žena iz političkih stranaka u 11 lokalnih zajednica učestvuje u stranačkim organima odlučivanja na višim nivoima, što takođe ukazuje na diskriminirajući odnos prema ženama i nedostatak državne moći i uticaja žene u političkom i javnom životu RS;
- Većina žena u političkim strukturama nema nikakvog političkog uticaja ili aktivnosti koje su usmjerene na promociju ženskog političkog djelovanja. Većina stranaka ohrabruje svoje aktivne žene da se bave isključivo humanitarnim radom. To direktno ukazuje na diskriminacijski odnos prema ulozi žena u političkim strankama i značajno utiče na svijest žena koje ne žele biti aktivne u politici zbog minimiziranja stvarne političke moći žene;
- Većina političkih partija smatra da u potpunosti osigurava svojim kandidatkinjama vidljivost u javnosti tokom predizbornog perioda putem učešća u javnim tribinama, okruglim stolovima, konferencijama za novinare, javnim radio i TV emisijama;
- Gotovo sve političke stranke smatraju da znaju za postojanje Zakona o ravnopravnosti polova u BiH, međutim vidljiv je trend poistovjećivanja odredbi ovog zakona i Izbornog zakona u BiH, posebno u dijelu koji se odnosi na procentualnu zastupljenost žena na kandidatskim listama;
- Zastupljenost žena u lokalnoj i izvršnoj vlasti u 11 opština RS koje su bile predmet istraživanja je u prosjeku 27,4%;
- I pored opredjeljenja političkih stranaka za potpunu primjenu Zakona o ravnopravnosti polova u BiH, veoma je izražen trend diskriminacije žena u smislu njihovih imenovanja i izbora na rukovodeće pozicije u preduzećima i institucijama od strateškog značaja za razvoj lokalnih zajednica.

Preporuke vezane za strategiju primjene člana 15 Zakona o ravnopravnosti polova BiH:

- Kao ključni subjekti i nosioci vlasti na svim nivoima u BiH, političke stranke treba da unaprijede svoje strategije u opredjeljenjima prema pitanjima ravnopravnosti polova u svim segmentima javnog i političkog života;
- Političke stranke moraju osigurati ravnopravnu zastupljenost muškaraca i žena u organima stranke na svim nivoima, od lokalnih zajednica do državnog nivoa;
- Političke stranke treba da stvore efikasne mehanizme za osiguravanje vidljivosti svojih kandidatkinja kroz otvorenu podršku i podsticanje da učestvuju na svim javnim skupovima i medijskim promocijama tokom predizbornog perioda;
- Političke stranke koje učestvuju u zakonodavnoj i izvršnoj vlasti na lokalnom nivou treba da osiguraju formiranje i aktivno djelovanje komisija za ravnopravnost polova. Ove komisije treba da ravnopravno uključuju žene i muškarce, kako iz političkih stranaka, tako i iz nevladinih organizacija i svoje aktivnosti treba da usmjere na osiguravanje jednakosti žena i muškaraca u svim oblastima političkog, privrednog i kulturnog života lokalnih zajednica;
- Političke stranke moraju osigurati ravnopravnu zastupljenost žena u preduzećima i institucijama od strateškog značaja za razvoj lokalnih zajednica. Time bi se spriječio sadašnji negativni trend marginalizacije uticaja žena na privredni i društveni život u lokalnim zajednicama RS i osigurao prostor za borbu protiv stereotipa koji podržavaju podređeni položaj žena u javnom i političkom životu.

Dakle, iz marginalizacije žena u političkim strukturama i njihovog minornog učešća u procesu donošenja odluka i kreiranju stranačke politike, proističe i neravnopravnost žena u javnom životu RS, a posebno u izvršnoj vlasti, te su tako političke stranke jedan od glavnih centara diskriminacije žena u RS.

MODRIČA

Radionica "Od Zakona do stvarne ravnopravnosti"

Radionica je održana u periodu od **7.-9. aprila 2006. godine**, sa učešćem **22** predstavnika/ce lokalnih parlamentarnih političkih stranaka - *Saveza nezavisnih socijaldemokrata (SNSD)*, *Partije demokratskog progresa (PDP)*, *Socijaldemokratske partije BiH (SDP BiH)*, *Socijalističke partije RS (SPRS)*, predstavnika/ca Opštine

Modriča, predstavnika/ca lokalnih nevladinih organizacija - "Udruženja boraca i ratnih vojnih veterana" Modriča, Udruženja građana "Budućnost" Modriča, "Srpski kulturni centar" Modriča, novinara/ki Radio Modriče i dopisnica Radio Televizije Republike Srpske iz Modriče.

Metodologija radionice je obuhvatala plenarne prezentacije i diskusije učesnika/ca, kao i rad u malim grupama.

U uvodnom dijelu radionice, učesnici/ce radionice su imali priliku da se upoznaju sa domaćim i međunarodim propisima u oblasti ravnopravnosti polova (Zakon o ravnopravnosti polova BiH, UN Konvencija o spriječavanju svih oblika diskriminacije žena, Pekinška deklaracija i Platforma za akciju), strukturom i mandatima institucionalnih mehanizama za ravnopravnost polova na svim nivoima (parlamentarne komisije, gender centri i agencija za ravnopravnost polova), kao i rezultatima istraživanja o zastupljenosti i položaju žena u parlamentarnim političkim strankama u Modriči i drugim lokalnim zajednicama u RS, koje su sprovele Udružene žene Banja Luka u saradnji sa ženama iz lokalnih NVO-a i opštinskih odbora političkih stranaka.

Učesnici/ce su u malim grupama radili na identifikovanju i analizi društvenih obaveza i uloge muškaraca i žena, te su u okviru plenarne diskusije govorili o načinima prevazilaženja tradicionalnih stereotipa i prednostima koje bi veće učešće žena u javnom i političkom životu donijelo za same žene, društvo, političke stranke, nevladine organizacije i medije.

Važno je naglasiti da su učesnici/ce identifikovali/le brojne buduće aktivnosti usmjerene na poboljšanje položaja žena u javnom i političkom životu Modriče, kao što su: razvijanje internih akcionih planova političkih stranaka usmjerenih na primjenu Zakona o ravnopravnosti polova u BiH, vođenje i ažuriranje podataka po polu o članstvu političkih stranaka i nevladinih organizacija, aktivna promocija političarki i kandidatkinja za izbore putem lokalnih medija, kontinuirana edukacija i članova i članica političkih stranaka, lokalne administracije i nevladinih organizacija o rodnoj ravnopravnosti i slično.

Radionica "Od Zakona do stvarne ravnopravnosti", 7.-9. april 2006. godine, Modriča

Javna tribina "Od Zakona do stvarne ravnopravnosti"

Javna tribina je održana **3. jula 2006. godine**, sa učešćem **30** predstavnika/ca lokalnih parlamentarnih političkih stranaka, osnovnih i srednjih škola, Opštine Modriča, medija i nevladinih organizacija iz Modriče, Doboja i Bijeljine. Uvodničarka je bila **Lara Vidović iz Centra za mentalno zdravlje Dobj, članica Udruženja građana "Budućnost" iz Modriče.**

Uvodno izlaganje i diskusija učesnika/ca se fokusirala na slijedeće teme: predstavljanje rezultata istraživanja o položaju i ulozi žena u opštinskim odborima parlamentarnih političkih stranaka u Modriči, položaj žena u javnom i političkom životu i primjena Zakona o ravnopravnosti polova BiH, uloga medija i lokalnih nevladinih organizacija u

promovisanju rodne ravnopravnosti u javnom i političkom životu, identifikovanje prepreka u osiguravanju ravnopravnosti polova i definisanje zaključaka i konkretnih koraka usmjerenih na poboljšanje položaja žena u političkim strankama i njihovo aktivno učešće u kreiranju politika i donošenju odluka.

Učesnici/ce su naglasili da su mnogi faktori zaslužni za neravnopravno učešće žena u javnom i političkom životu u na lokalnom nivou i BiH. Prije svega, neprovođenje Zakona o ravnopravnosti polova u BiH unutar političkih stranaka, koje se natječu na izborima za učešće u vlasti i čine organe zakonodavne i izvršne vlasti na svim nivoima. Primjetno je da već duže vrijeme postoji nezainteresovanost žena za aktivnim učešćem u politici, ali to treba posmatrati kao posljedicu opterećenosti žene obavezama u kući i porodici, koje nisu adekvatno društveno vrednovane, kao i nedostatkom servisa koji će pružiti podršku ženama. Osim toga, u BiH je jako izražen uticaj tradicije i stereotipa vezanih za žene i potrebna je edukacija i podizanje javne svijesti o različitim oblicima diskriminacije po osnovu pola, ali i o problemima koji imaju specifičnu rodnu dimenziju, kao što je nasilje u porodici.

Kao konkretne preporuke za buduće akcije usmjerene na promovisanje i unaprijeđenje ravnopravnosti polova u javnom i političkom životu u lokalnoj zajednici, učesnici/ce javne tribine su naveli slijedeće:

- Apel medijima da u vrijeme predstojeće predizborne kampanje omoguće ravnomjerne medijske prezentacije kako muškim tako i ženskim kandidatima/kandidatkinjama, pozivajući se pri tome na Zakon o ravnopravnosti polova u BiH;
- Povećati svijest žena i muškaraca o rodnim ulogama;
- Edukacija birača/ica da izađu na izbore i da svoj glas daju kandidatkinjama na izbornim listama političkih stranaka;
- Insistirati da se u školski program osnovnih i srednjih škola kao obavezan dio nastave uvrste edukacije o rodnoj ravnopravnosti i važnosti rodnih uloga za učenike/ce istih;
- Organizovanje javnih tribina na temu "Moda - uniforme u školama."

Javna tribina "Od Zakona do stvarne ravnopravnosti", 3. juli 2006. godine, Modriča

Uvodno izlaganje - Lara Vidović, Udruženje građana "Budućnost"

Cilj projekta "Od zakona do stvarne ravnopravnosti" jeste podstaći primjenu Zakona o ravnopravnosti polova BiH u praksi, posebno onih odredbi koje se tiču postizanja ravnopravnosti muškaraca i žena u javnom i političkom životu u BiH. Projekat se realizuje u 11 gradova - Kozarska Dubica, Gradiška, Prijedor, Novi Grad, Doboj, Modriča, Bijeljina, Višegrad, Trebinje, Nevesinje i Banja Luka.

Međunarodne obaveze BiH su: Konvencija o ukidanju svih oblika diskriminacije žena, kojoj je Bosna i Hercegovina pristupila Dejtonskim sporazumom. Pekinška deklaracija i Platforma za akciju, koja je usvojena na Četvrtoj konferenciji žena Ujedinjenih Nacija, održanoj u Kini 1995 godine, a koja definiše načine na koje bi pitanje ravnopravnosti polova treba integrisati u sve segmente života.

Zakon o ravnopravnosti polova stupio je na snagu 24. juna 2003 godine. Značaj ovog zakona iz pozicije nevladinih organizacija je u tome što je to prvi zakon u kome su učestvovali NVO kao ravnopravni partneri. Nadzor nad provođenjem zakona stavljen je u obavezu Ministarstva za ljudska prava i izbjeglice BiH, koje će tu dužnost vršiti putem Agencije za ravnopravnost polova u BiH. Samo uvođenje ovog zakona u pravni sistem BiH je i potvrda da su polovi u BiH neravnopravni. Zakonske reforme same po sebi nisu dovoljne da spriječe diskriminaciju žena u BiH. Ove reforme moraju biti praćene progresivnim političkim i socio-kulturnim reformama pokrenutim od strane jakih i vidljivih ženskih inicijativa. Takođe mora postojati svijest i politička volja za uspostavljanjem rodne ravnopravnosti u javnom i političkom životu.

Političke stranke su identifikovane kao jedan od glavnih centara političke diskriminacije žena. Iz marginalizacije žena političkim strankama i njihovog minornog učešća u kreiranju stranačke politike proističe i njihov neravnopravan položaj u javnom životu Republike Srpske.

Iz tog razloga ukratko ću prezentovati rezultate istraživanja koje je sprovedeno u periodu od marta 2004. godine do februara 2005. godine u 11 gore pomenutih opština. Istraživanje je bilo usmjereno na identifikovanje zastupljenosti, uloge i uticaja žena u političkim strankama i lokalnim strukturama izvršne vlasti. Sprovedeno je u dva vremenska perioda - prvi dio, pred lokalne izbore u oktobru 2004. godine i drugi dio, nakon izbora, kako bi se pratile promjene u smislu povećanja/smanjenja broja i uloge žena.

Rezultati tog istraživanja u opštini Modriča pokazali su da u praksi ne postoje mehanizmi primjene Zakona o ravnopravnosti polova, kako na nivou političkih stranaka, tako i zakonodavnoj i izvršnoj vlasti. Od 25 izabranih odbornika u Skupštini opštine, 23 odbornika su muškarci a 2 su žene. Muškarci su dobili mogućnost za kontinuitet u obavljanju funkcija. Na ključnim rukovodećim pozicijama u opštini Modriča nema žena. Samo dvije žene su izabrane na mjesto načelnica odjeljenja. Na samo tri rukovodeća mjesta u preduzećima su žene, to su Obdanište, Zavod za zapošljavanje i Biblioteka.

Slična je situacija i u drugim gradovima, što govori o diskriminirajućem odnosu političkih stranaka prema mogućnostima i sposobnostima žena da obavljaju važne funkcije. To govori i o njihovom rukovođenju stereotipima vezanim za ulogu žene u društvu.

Većina aktiva žena unutar stranaka nema nikakvog uticaja niti aktivnosti koje su usmjerene na promociju ženskog političkog djelovanja. U periodu pred lokalne izbore 2004. godine, žene kandidatkinje su bile minimalno vidljive na predizbornim skupovima i u medijskom predstavljanju. Mali broj stranaka je imao konkretne aktivnosti u cilju promocije Zakona o ravnopravnosti polova u BiH. Rezultati lokalnih izbora u BiH ukazuju na opšti trend smanjenja zastupljenosti žena u zakonodavnoj i izvršnoj vlasti.

Sve ovo ukazuje na diskriminacijski odnos političkih stranaka prema ulozi žene, što značajno utiče na svijest žena i njihovu neaktivnost u politici upravo zbog minimiziranja stvarne političke moći žena. Pred lokalne izbore sve političke stranke su imale pozitivan stav prema pitanju ravnopravnosti polova, izjasnili su se da poznaju Zakon o ravnopravnosti polova BiH i da su spremni da ga primjene u praksi. Sada ostaje pitanje da li ta spremnost ostaje samo mrtvo slovo na papiru jer praksa govori da primjene ovog zakona nema - žena gotovo da nema ni u zakonodavnoj ni u izvršnoj vlasti.

DOBOJ

Radionica "Od Zakona do stvarne ravnopravnosti"

Radionica je održana u periodu od **28. - 30. aprila 2006. godine** sa učešćem **18** predstavnika/ca lokalnih parlamentarnih političkih stranaka - *Saveza nezavisnih socijaldemokrata (SNSD), Srpske demokratske stranke (SDS), Socijaldemokratske partije BiH (SDP BiH) i Socijalističke partije RS (SPRS), predstavnika/ca lokalnih nevladinih organizacija - "Budućnost," "Tolerancijom protiv različitosti - Topeer," "Merhamet" i "Udruženja distrofičara i paraplegičara" iz Doboja, kao i novinara/ki Radio Doboja.* Metodologija radionice je obuhvatala plenarne prezentacije i diskusije učesnika/ca, kao i rad u malim grupama.

Slijedeće teme su bile fokus rada učesnika/ca:

a). Zakoni i obaveze Bosne i Hercegovine u oblasti ravnopravnosti polova

- Zakon o ravnopravnosti polova BiH i specifična područja koja reguliše, sa posebnim naglaskom na član 15. Zakona koji reguliše zastupljenost žena i muškaraca u javnom i političkom životu;
- Aktivnosti i mandat institucionalnih mehanizama za ravnopravnost polova u BiH, i aktivnosti organizacija civilnog društva na poboljšanju zastupljenosti i položaja žena u javnom i političkom životu BiH;
- Prezentacija i diskusija o rezultatima istraživanja o položaju žena u političkim strankama i javnom i političkom životu Doboja i drugih lokalnih zajednica u Bosni i Hercegovini;

b). Rad na rodnim stereotipima kao osnova za razumijevanje i prevazilaženje polne diskriminacije u javnom i političkom životu u Bosni i Hercegovini

- Očekivanja žena od muškaraca i obrnuto, sa fokusom na društvenu ulogu i odgovornosti u domaćinstvu;
- Razlike između roda i pola - teoretski osvrt i diskusija o društveno uslovljenim ulogama žena i muškaraca u BiH društvu, sa fokusom na diskusiju da li situacija u političkim strankama/nevladinim organizacijama/medijima utiče na položaj žena i muškaraca u BiH društvu;
- Kako žene i muškarci komuniciraju unutar političkih stranaka;
- Koje su prednosti visoko pozicioniranih muškaraca i žena u političkim strankama;
- ko donosi odluke o prioritetima i politikama unutar političkih stranaka;

c). Identifikovanje konkretnih koraka i razvoj aktivnosti za poboljšanje položaja žena u političkim strankama i njihovo aktivno učešće u kreiranju politika i donošenju odluka

- Interne politike i strukture političkih stranaka u vezi sa postizanjem ravnopravnosti žena i muškaraca;
- Konkretni koraci koji će unaprijediti učešće žena u donošenju odluka i osnaživanje žena članica političkih stranaka.

Rad je osmišljen tako da omogući maksimalnu interakciju učesnika/ca međusobno i interakciju sa voditeljima. U radionice se radilo u grupnom radu, prezentacijama i plenarnim diskusijama.

Zaključci i preporuke sa radionice:

- Učesnici/ce radionice su istakli važnost edukacije o ravnopravnosti polova za predstavnike/ce političkih stranaka, organizacija civilnog društva i medija na lokalnom nivou i izrazili spremnost da podrže buduće aktivnosti u tom pravcu u njihovoj lokalnoj zajednici;
- Lideri i rukovodeći organi političkih stranaka bi trebali biti aktivno uključeni u buduću edukaciju o ravnopravnosti polova u javnom i političkom životu;
- Političke stranke trebaju aktivno raditi na razvoju strategija usmjerenih na promociju ravnopravnosti polova u javnom i političkom životu;
- Političke stranke trebaju aktivno raditi na institucionaliziranju pozicija aktiva/foruma žena, kako bi odluke koje donose ova tijela bile obavezujuće za stranke;
- Pored edukacije o ravnopravnosti polova, buduće aktivnosti na lokalnom nivou trebaju biti fokusirane na organizovanje tematskih tribina iz oblasti ravnopravnosti polova, kao i medijsku podršku u promociji ravnopravnosti muškaraca i žena u javnom i političkom životu u BiH.

Radionica "Od Zakona do stvarne ravnopravnosti", 28.-30. april 2006.godine, Doboju

Javna tribina "Od Zakona do stvarne ravnopravnosti polova"

Javna tribina je održana **30. avgusta 2006. godine** sa učešćem **25** predstavnika/ca političkih stranaka, nevladinih organizacija i medija. Uvodno izlaganje je dala **Gordana Vidović, Direktorica nevladine organizacije "Budućnost" iz Modriče**. Ona je predstavila Zakon o ravnopravnosti polova BiH, kao i dala svoj osvrt na stvarni položaj i ulogu žena u svim sferama javnog života i nivoima vlasti, sa posebnim fokusom na položaj žena u političkim strankama i u nevladinom sektoru.

U diskusiji koja je uslijedila nakon uvodnog izlaganja mogli su se čuti komentari predstavnika političkih stranaka da neravnopravnosti polova u stvarnom životu nema, što je podstaklo diskusiju o stereotipima i predrasudama vezanim za uloge koje žene i muškarci treba da imaju u društvu. Istaknute su poteškoće koje žene imaju u pokušajima da izađu iz društveno nametnutih uloga, kao i primjeri prepreka profesionalnom napredovanju žena, njihovom kandidovanju na izborima, kao i učešću u vlasti i podjeli moći u donošenju važnih odluka. Većina učesnika/ca javne tribine su se saglasili da rodna diskriminacija nesumnjivo postoji u našem društvu i to od najranijeg djetinstva.

Kao preporuku za buduću akciju na postizanju ravnopravnosti polova, učesnici/ce javne tribine u Doboju su istakli potrebu za ranom edukacijom o ravnopravnosti polova, još u vrtiću i osnovnoj školi, kao i edukaciju "jačih" tj. onih koji su na višim pozicijama da ne povređuju i sputavaju "slabije", one na nižim pozicijama, već da im pomažu da i oni napreduju, ali tako da to postane pravilo i obaveza. Istaknuta je potreba za edukacijom žena kroz ove i slične aktivnosti, čime bi se one osnažile i postale svjesnije sebe, svojih mogućnosti ali ograničenja.

Učesnici/ce javne tribine u Doboju su istakli značaj ovakvih i sličnih aktivnosti u smislu uticaja na promjene stavova muškaraca i žena kao pojedinaca/ki i njihovog uticaja na stavove i mišljenja drugih. Pojedinaac/ka koji/a je edukovan/a kroz seminare ili radionice o ravnopravnosti polova, neće ostati pasivan/a i nesumnjivo će svoja zapažanja i stavove prenijeti na druge osobe u svom okruženju, u političkoj stranci, nevladinoj organizaciji, na radnom mjestu i u vlastitoj porodici. Pojedinaac/ka koji/a je spreman/a da se zalaže za ravnopravnost polova može da utiče na druge koji će početi da razmišljaju na taj način. Time se pokazuje i ostvaruje širi značaj i socijalni uticaj edukacije u oblasti ravnopravnosti polova.

Javna tribina "Od Zakona do stvarne ravnopravnosti", 30. avgust 2006. godine, Doboj

Uvodno izlaganje - Gordana Vidović, Direktorica UG "Budućnost" Modriča

Međunarodni i domaći zakoni koji definišu zaštitu i zabranjuju diskriminaciju u odnosu na pol

Promovisanje, zaštita i sprovođenje ljudskih prava je najveća civilizacijska tekovina utemeljena u Univerzalnoj deklaraciji o ljudskim pravima usvojenoj 1948. godine. Njom se definišu najviši standardi ljudskih prava i zabranjuje svaka diskriminacija, pa tako i diskriminacija u odnosu na pol.

Ustav BiH, kao i Ustavi entiteta garantuju najveći nivo zaštite ljudskih prava i sloboda. Ustavne odredbe BiH i entiteta uključuju osnovne odredbe za osiguranje ljudskih prava i osnovnih sloboda, osiguranje tih prava i zaštitu ličnih sloboda, ljudskog integriteta, dostojanstva i drugih prava i sloboda u oblasti ljudskih prava.

Pekinška deklaracija - Platforma za akciju u poglavlju G naglašava da ravnopravno učešće žena u političkom životu ima temeljnu ulogu u procesu napretka položaja žena u svim demokratskim društvima, pa i u bosanskohercegovačkom. Bez aktivnog učešća žena u tim procesima, bez izgradnje njihove perspektive na svim nivoima odlučivanja, nije moguće postići ciljeve ravnopravnosti i razvitka mira u Bosni i Hercegovini.

Polazeći od ovakvog ustavnog okvira u Bosni i Hercegovini očekivalo se da će Izborni zakon BiH, koji uređuje pitanje izbornih pravila i procedura u svojim odredbama utvrditi kao osnovne principe zabranu diskriminacije po bilo kom osnovu u izbornom procesu, te uspostaviti mehanizme za osiguranje jednakih mogućnosti za sve osobe. Izborni zakon BiH samo u nekim segmentima zabranjuje diskriminaciju (zbog pripadnosti nekoj političkoj stranci ili davanju podrške stranci ili kandidatima) ili naročito poklanja pažnju jednakim mogućnostima prema nacionalnoj pripadnosti. Posebno zabrinjava član 4.19. Izbornog zakona BiH. Ovim članom se propisuje da svaka kandidatska lista uključuje kandidate muškog i ženskog pola. Kandidati pola koji je manje zastupljen raspoređuju se na kandidatskoj listi na sljedeći način: najmanje jedan kandidat manje zastupljenog pola među prva dva kandidata, dva kandidata manje zastupljenog pola među prvih pet kandidata i tri kandidata manje zastupljenog pola među prvih osam kandidata, itd. Broj kandidata manje zastupljenog pola mora biti najmanje jednak ukupnom broju kandidata na list podijeljenom sa tri, zaokruživanjem na prvi niži cijeli broj.

Treba istaći da u Bosni i Hercegovini nije bilo popisa stanovništva od 1991. godine, znači od prije rata i da se u svim segmentima uzimaju ovi podaci kao jedini validni. Radi toga zabrinjava činjenica da se veoma vodi računa o nacionalnoj zastupljenosti u lokalnim zajednicama iz tog perioda. Niko ne uvažava činjenicu i statističke pokazatelje da su žene činile na zadnjem popisu preko 60% populacije u BiH, znači stanovništva koje ima aktivno biračko pravo i da istovremeno njihovo učešće na izbornim listama prema kvota sistemu gotovo da nije prelazilo 33%.

S toga, ako država nastoji da osigura jednake mogućnosti, onda bi svaki pol trebalo da bude zastupljen na kandidatskim listama u procentu u kojem se uživa aktivno biračko pravo ili najmanje 50% od ukupnog broja osoba na kandidatskim listama. Političke stranke se pravdaju da ženama ovo pravo nije uskraćeno. Međutim, državni organi imaju obavezu da poštujući međunarodne standarde preduzmu sve mjere da osiguraju uživanje prava bez diskriminacije na osnovu pola. I pored nastojanja nevladinog sektora i nekih međunarodnih organizacija, nadležni organi nisu preduzeli korake ka izmjeni zakonskih propisa koji organiziraju uživanje pasivnog biračkog prava žena po principu kvota sistema koji je neprihvatljiv s obzirom na žensku populaciju koja uživa aktivno biračko pravo.

Stoga se kao logična nametnula potreba da se pitanje ravnopravnosti polova u BiH uredi posebnim zakonom koji propisuje, promoviše i štiti stvarnu ravnopravnost polova i garantuje jednake mogućnosti svima.

Zakon o ravnopravnosti polova u Bosni i Hercegovini je na osnovu člana IV.4.a Ustava Bosne i Hercegovine usvojen dana 21.maja 2003. godine od strane Parlamentarne skupštine BiH. Prema ovom Zakonu svi ostali državni ili entitetski zakoni kao i propisi će morati biti usklađeni sa odredbama ovog zakona najkasnije u roku od godinu dana, što se nije dogodilo.

Član 1. ovog Zakona kaže da se ovim Zakonom se uređuje, promoviše i štiti ravnopravnost polova i garantuje jednaka mogućnost svim građanima, kako u javnoj, tako i u privatnoj sferi društva, te sprečava direktna i indirektna diskriminacija. Ovim Zakonom nastoji se naročito poboljšati položaj žena. Članom 4. ovog Zakona date su dodatne definicije diskriminacije na osnovu pola - pol je definisan kao društveno uspostavljena uloga žena i muškaraca u javnom i privatnom životu za razliku od istog izraza koji daje biološko određenje. Izraz pol, u duhu ovog Zakona pokazuje značaj koji je unutar društva dat biološkom određenju pola.

Član 15. ovog Zakona koji reguliše pitanje jednake zastupljenosti oba pola u javnom životu je veoma interesantan i glasi: Državna tijela i tijela lokalne samouprave, upravljačka tijela kompanija, političke stranke i ostale neprofitne organizacije će osigurati i promovisati ravnopravnu zastupljenost po osnovu pola u upravljanju i procesu odlučivanja. Radi postizanja cilja iz stava 1. ovog člana, nadležne vlasti će sačiniti posebne programe i planove koji će biti korišteni radi poboljšanja polne zastupljenosti u organima vlasti na svim nivoima. Programi i planovi sadržavaće mjere za poboljšanje polne zastupljenosti. Radi ravnopravne zastupljenosti polova, procenat učešća polova u tijelima vlasti na svim nivoima, uključujući sudsku, zakonodavnu i izvršnu vlast, kao i sve ostale javne službe, komisije i odbore, uključujući i učešće u tijelima koja predstavljaju državu na međunarodnom nivou, u pravilu će odražavati ravnopravnu zastupljenost polova.

Kada govorimo o Zakonu o ravnopravnosti polova u BiH, onda treba istaći čl.21. koji glasi: Nadležni nivoi vlasti će na svim nivoima preduzeti sve odgovarajuće mjere radi provođenja odredbi propisanih ovim zakonom po oblastima, uključujući, ali ne ograničavajući se na:

- Donošenje programa mjera radi postizanja jednakosti spolova u svim oblastima i na svim nivoima vlasti;
- Donošenje novih, ili izmjenu postojećih zakona radi usklađivanja s odredbama ovog zakona;
- Osigurati sudsku zaštitu kao građansku, tako i krivičnu, u svim slučajevima povrede odredbi ovog zakona;
- Osigurati vođenje statističkih podataka razvrstanih po polu u svim privrednim subjektima, privatnim i državnim preduzećima, držanim i javnim organizacijama i institucijama kao i pristup ovim informacijama."

Stvarno učešće žena u javnom životu

Tradicija, predrasude, različito poimanje uloge muškarca i žene, a dijelom i različiti politički i ekonomski interesi su doprinijeli da se pitanje ravnopravnosti polova definiše kao pitanje ravnopravnosti žena što rezultira podređenim statusom žena u svim sferama života.

Nezadovoljavajuće ekonomsko stanje, siromaštvo, veliki broj nezaposlenih, pogotovo žena, nepostojanje socijalnih programa, neadekvatna dječija zaštita, tradicionalna podjela na muške i ženske poslove, predstavljaju objektivne prepreke ženi da se aktivnije uključi u politički/javni život.

Žene u strukturama vlasti

Početak rata u BiH poremećene su uloge žena i muškaraca tako što su muškarci preuzeli punu moć i kontrolu u javnom i političkom životu. Žena je vraćena u okvir kuće, porodice, a njena reproduktivna uloga je stavljena u prvi i najvažniji plan.

Trenutno stanje govori u prilog tome da žene u BiH nisu adekvatno zastupljene ni na jednom nivou odlučivanja: u zakonodavnoj, izvršnoj ni sudskoj vlasti i ta neravnomjernost uočava se na svim nivoima vlasti u BiH (državni, entitetski, kantonalni, lokalni). Poslije prvi višestranačkih izbora 1990. godine žene su bile marginalizovane uprkos

činjenici da nešto više od polovine stanovništva u BiH čine žene. Proces uključivanja i osposobljavanja žena za sudjelovanje u vlasti i odlučivanju odvija se u BiH intenzivnije tek od 1997. godine.

Zakonodavna vlast

Djelimičan napredak postignut je samo u zakonodavnoj vlasti (uvođenjem kvota), ali zbog postojećeg preferencijalnog načina glasanja, broj žena u zakonodavnim tijelima je nakon svakih provedenih izbora sve manji. Procenat izabranih žena u zakonodavnim tijelima na prvim poslijeratnim opštim izborima 1996. godine bio je porazan sa gender aspekta. Samo 6,1% žena izabrano je u kantonima, 2,4% u Narodnoj skupštini RS-a, 5% u Zastupničkom domu Parlamenta BiH, 2,3% u Zastupničkom domu Parlamentarne skupštine BiH. Ovi podaci su bila snažna motivacija nevladinom sektoru da pokrene značajne zalagačke aktivnosti usmjerene na donošenje pravila kojim će svaka kandidatska lista biti sačinjena od određenog procenta žena i muškaraca.

Nevladine organizacije su prve uočile probleme s kojima se susreću žene i prve su reagovala na njihove potrebe, odnosno pokrenule procese napretka žena, u čemu je posebno mjesto imala aktivnost na ravnopravnom učešću žena u javnom i političkom životu. Značajna promjena je uslijedila 1998. godine kada su žene iz nevladinih organizacija i žene iz političkih partija uspješno realizovale kampanju koja je rezultirala uvođenjem pravila o kvoti i to tako što je svako treće mjesto na listi političkih stranaka moralo biti rezervisano za osobu suprotnog pola (to mjesto je mjesto za žene, jer muškarci nisu suprotni pol, oni se podrazumijevaju i "bogom su dani"). Te godine na izborima je u kantonima izabrano 18,2%, u Narodnoj skupštini Republike Srpske 22,9%, Parlamentu Federacije BiH 15% i Parlamentarnoj skupštini Bosne i Hercegovine 30,2%.

Kako je uvođenje kvota znatno popravilo broj kandidovanih i izabranih žena na svim nivoima, tako je uvođenje novog pravila – otvorene liste na izborima 2000. godine dovelo do znatnog smanjenja izabranih žena u odnosu na kandidovane, ali i u odnosu na prethodno izabrane. Tako je u opštinama izabrano 17,9% žena, u kantonima 19,7%, Narodnoj skupštini Republike Srpske 18,1%, Zastupničkom domu Parlamenta Federacije BiH 17,1%, a u Parlamentarnoj skupštini Bosne i Hercegovine samo 7,1%.

Izbori 2002. godine su se odvijali prvi put po novom Izbornom zakonu BiH (ujednačenost polne zastupljenosti i otvorene liste). Rezultati su nešto malo bolji s aspekta izabranih žena: kantoni 21,9%, Narodne Skupštine Republike Srpske 16,9%, Zastupnički dom Parlamenta Federacije BiH 21,4% i Parlamentarna skupština Bosne i Hercegovine 14,3%.

Nakon donošenja Zakona o ravnopravnosti polova u BiH održali su se lokalni izbori u BiH i na osnovu njihovih rezultata možemo konstatovati da su nadležni organi u BiH direktno kršili pravo žena kroz propuštanja da uspostave sistem koji bi osigurao ženama da koriste njihovo pasivno biračko pravo. U posljednja dva mandatna perioda 2000/2002. godine i 2002/2006. godine samo su dvije žene predsjednice skupštine kantona (Sarajevski i Unsko-Sanski kanton). I u broju predsjedničkih mjesta radnih tijela u parlamentima evidentna je naravnopravna zastupljenost muškaraca i žena.

I pored blagog porasta broja izabranih žena u zakonodavnim tijelima ipak u svim sferama i dalje dominiraju muškarci koji imaju vodeću ulogu u političkim strukturama vlasti. Naročito zabrinjava činjenica da ne postoje statistički podaci o rezultatima lokalnih izbora razvrstanih po polu. To je obaveza Izborne komisije Bosne i Hercegovine, u skladu sa članom 18. Zakona o ravnopravnosti polova u BiH kojim se utvrđuje da "svi statistički podaci i informacije koje se prikupljaju, evidentiraju i obrađuju u državnim organima na svim nivoima, javnim službama i ustanovama, državnim i privatnim preduzećima i ostalim subjektima moraju biti prikazani po polu.

Izvršna vlast

Istinska moć je u izvršnoj vlasti i tradicionalno tu je najmanje žena, a na nekim mjestima nikada ih nije ni bilo. Žena još nije izabrana za člana predsjedništva Bosne i Hercegovine, niti za predsjednika i potpredsjednika Federacije BiH, premijera Vlade Federacije ili Republike Srpske, kao ni za premijera vlade na kantonalnom nivou. U Vijeću ministara Bosne i Hercegovine danas imamo samo jednu ženu (16,6%), jedna žena je i u Vladi Federacije BiH, a dvije u Vladi Republike Srpske. Na kantonalnom nivou u prosjeku je 9% žena članica vlada.

Javni sektor

Analiza učešća žena u rukovodećim strukturama (direktori, upravni odbori) takođe pokazuje nepovoljnu gender strukturu, iako je ona u pomoćničkim i zamjениčkim mjestima povoljnija od onih direktno prvih, rukovodećih.

Sudska vlast

Najpovoljnija slika s gender aspekta je u sudskoj i tužilačkoj vlasti. Od ukupnoga broja sudija/sutkinja u Federaciji BiH (612) 334 su žene (55%). U Republici Srpskoj nisam mogla da prikupim podatke jer su u toku 2005. godine

desetine sutkinja podnije ostavku na to mjesto, te nisam saznala da li su na to mjesto birane žene ili muškarci. I taj podatak bi mogao biti interesantan za analizu, jer plata u pravosuđu je vrlo primamljiva, koji je razlog da samo žene podnose ostavku? Da li su u pitanju pritisci ili nešto drugo?

Za razliku od sudova u tužilaštvima je procenat žena u odnosu na procenat izabраних muškaraca daleko manji, naročito na "čelnim" mjestima.

Žene u političkim strankama

Stranke su politički subjekti koji promovišu i određuju vrijednosne prioritete, zastupaju i provode stranačke interese, formulišu strategije razvoja, ciljeve i politiku. Dakle, stranka kao politički subjekt s pravnim definicijama ima najveći uticaj i moć, preko svojih zastupnika, a samim tim i u integrisanju pozitivnih mjera i politika djelovanja, kao i stavova vlada, kada je u pitanju ravnopravnost spolova.

Međutim, veoma je bitno sagledati odnos stranaka prema ravnopravnosti polova u praksi. Analiza odredbi statuta parlamentarnih stranaka pokazuje da statuti ne sadrže odredbe koje bi zabranjivale ženama da budu članice stranke, niti da sudjeluju u radu organa stranaka. Jedan broj stranaka je pojedinačnim aktima odredio najmanji postotak sudjelovanja žena u organima stranke. Kod nekoliko parlamentarnih stranaka vidljivo je da se sudjelovanje žena u članstvu stranaka kreće u rasponu od 30% do preko 40%, dok se sudjelovanje žena u organima stranaka kreće od 20%-40%. Jedan broj stranaka je formirao i «forume žena» kao oblik djelovanja žena u okviru stranke. Ovi forumi se prvenstveno bave položajem žena u okviru stranke, ali imaju mogućnost da utiču i na donošenje odluka u nadležnim institucijama, tako što utvrđuju jedinstvene stavove u pojedinim pitanjima.

Može se izvući zaključak da većina statuta i drugih akata stranaka uglavnom nemaju definisan i pravno formalno "pokriven" status žena u stranci, nemaju podatke o članstvu, aktivnostima, tijelima koje donose odluke i ključnim rukovodnim pozicijama razvrstane prema polu, ako imaju, ne postoje u lako dostupnoj formi. Takođe u većini slučajeva informisanost žena je slaba budući da nema povezanosti "stranačke baze" s vrhom stranke.

Ne može se zanemariti ni pretpostavka da se odnos prema ženama u stranci reflektuje i na broj žena na "visoko plaćenim pozicijama", kao što su rukovoditeljske, itd. za koje opet muškarci, u poziciji stranačkih lidera, predlažu uglavnom kandidate, a manje kandidatkinje.

Stoga svi pokazatelji govore u prilog činjenici da stranke u pravilu nemaju definisan politički odnos prema ravnopravnosti polova, nemaju izgrađenu gender perspektivnu politiku, niti planiranu i osmišljenu saradnju sa nevladinim organizacijama koje se bave pitanjima ravnopravnosti polova i edukacijom žena političarki, što se što se neposredno odražava na njihovo nedovoljno učešće u vlasti i strukturama odlučivanja.

Nizak procenat žena u političkim i ekonomskim tijelima vlasti djeluje destimulativno za veće kandidovanje žena na javne funkcije ispred političkih partija u Bosni i Hercegovini. U praksi je i dalje izražen fenomen "staklenog plafona", odnosno napredovanja žena do određenih granica, a kako se hijerarhijska struktura u društvu povećava, broj žena na tim mjestima se značajno smanjuje.

Snažna medijska stereotipizacija u BiH i dalje favorizuje mišljenje po kojem je političko odlučivanje u domenu muškaraca, a briga za svakodnevni život u domenu žena.

Žene u nevladinom sektoru

Jedan broj zajedničkih projekata ili aktivnosti (dobrim dijelom netransparentno i sa nedovoljno informacija za širu javnost) pokazatelj je da je uvažavanje nevladinog sektora od strane vladinih institucija nezaobilazan instrument i put ka jačanju demokratije, odnosno uvažavanju svih deklaracija koje obvezuju vlade na poštivanje ljudskih prava bez diskriminacije po bilo kom osnovu.

U periodu poslije rata upravo su ženske nevladine organizacije u BiH najviše rezultata postigle u izgradnji tolerancije, razvoju demokratije i ravnopravnosti polova. Realizujući projekte i aktivnosti na terenu, nevladine organizacije posjeduju dragocjene informacije i pokazatelje stanja i potreba, ali ih nisu u mogućnosti artikulirati zbog nedefinisanog statusa nevladinih organizacija u odnosu na vladine institucije.

Nepostojanje kontakt osobe (focal point) za nevladine organizacije pri vladinim institucijama na svim nivoima, onemogućava NVO-ima permanentnu komunikaciju, prezentovanje potreba, a prema potrebi i ad hoc intervencija i aktivnosti, kao i mogućnost sudjelovanja u kreiranju strategija.

Primjeri saradnje nevladinog i vladinog sektora su gotovo zanemarljivi, a slučajevi vladine pomoći NVO na konkretnim projektima vrlo rijetki što ukazuje da su efekti jednog velikog i širokog angažmana nevladinog sektora u očiglednom nesrazmjeru s uložnim trudom i potencijalima.

Trenutna slika nije ružičasta, ali postavljam sebi i svima vama pitanje kakve bi sada imale rezultate da nije bilo nevladinih organizacija u BiH. Lista aktivnosti koje su vodjene za proteklih 10 godina bila bi preduga, kada bi htjele posložiti sve šta smo radile, čime smo se sve bavile, naročito prvih posleratnih godina kada nismo znale odakle

krenuti. Deset godina jeste puno za životni vijek jednog prosječnog čovjeka ili žene, nismo ih uzalud potrošili, jer ostvareni rezultati nisu mali i ostavljamo ih u nasljedje generacijama koje dolaze.

Zaključak

Cijela ideja parlamentarne demokratije počiva na zastupljenosti svih njenih građana. Polna ravnopravnost je preduslov bilo koje druge ravnopravnosti odnosno nediskriminacije u odnosu na rasu, boju kože, vjeru, političko ili drugo mišljenje, etničko ili društveno porijeklo itd. Pozicija žene nije samo rezultat bioloških razlika nego je determinisana i društveno određena na razlikama u poziciji između žena i muškaraca u kulturološkom, pravnom, socio-ekonomskom kontekstu, koji podržavaju ili transformišu te razlike.

Gender pristup ovome problemu podrazumijeva sveobuhvatnu i kompleksnu analizu stvorenih/nametnutih razlika između muškaraca i žena u svim sferama života i rada. Stoga se položaj žene u političkom/javnom životu ne može posmatrati izolovano, on je usko vezan za druga prava /građanska, socijalna, ekonomska i sl. Društvo bez punog učešća žena je nedemokratsko društvo. Izgradnja savremenog društva zavisi od ženskih radnih sposobnosti, njihovih iskustava i stavova. Nedostatak ravnoteže između društvenog uticaja žena i muškaraca znači redukciju u mnogim mogućnostima BiH društva. Zato je od suštinskog značaja za BiH društvo u cjelini, da muškarci i žene ravnopravno učestvuju i dijele odgovornost u političkom životu. Pitanje ravnopravnosti polova u BiH mora postati dio svake progresivne politike, na svim nivoima i u svim sferama.

BANJA LUKA

Radionica "Od Zakona do stvarne ravnopravnosti"

Radionica je održana u periodu od **10.-12. novembra 2006. godine**, sa učešćem **22** predstavnika/ca lokalnih parlamentarnih političkih stranaka - *Saveza nezavisnih socijaldemokrata (SNSD)*, *Socijalističke partije Republike Srpske (SPRS)*, *Partije demokratskog progresa (PDP)*, predstavnika/ca lokalnih nevladinih organizacija - *"Helsinkiški parlament građana" Banja Luka*, *NVO "Krajina" Banja Luka*, i novinari/ke *Radio Televizije Republike Srpske*. Metodologija radionice je obuhvatala plenarne prezentacije i diskusije učesnika/ca, kao i rad u malim grupama.

U uvodnom dijelu radionice, učesnici/ce su imali/le priliku da saznaju više o domaćim i međunarodnim propisima iz oblasti ravnopravnosti polova - Zakonu o ravnopravnosti polova BiH, Konvenciji o uklanjanju svih oblika diskriminacije nad ženama (CEDAW Konvencija), Pekinškoj deklaraciji i Platformi za akciju, kao i propisima Evropske Unije i preporukama Savjeta Evrope vezanim za osiguravanje ravnopravnog učešća muškaraca i žena u javnom i političkom životu. Pored toga, predstavljene su aktivnosti i mandat institucionalnih mehanizama za ravnopravnost polova (parlamentarne komisije, gender centri, agencija za ravnopravnost polova, komisije za ravnopravnost polova pri izvršnoj i zakonodavnoj vlasti na lokalnom i kantonalnom nivou), kao i aktivnosti lokalnih nevladinih organizacija koje se bave pitanjima ravnopravnosti polova u BiH.

Kroz rad u malim grupama, učesnici/ce su identifikovali/le i analizirali/le društvene obaveze i uloge muškaraca i žena, te su u okviru plenarne diskusije govorili o načinima prevazilaženja tradicionalnih stereotipa i prednostima koje bi veće učešće žena u javnom i političkom životu donijelo za same žene, društvo, političke stranke, nevladine organizacije i medije.

Učesnici/ce radionice su izrazili spremnost da po povratku u političku stranku, nevladinu organizaciju i medijsku kuću pokrenuti konkretne aktivnosti u cilju unaprijeđenja ravnopravnosti muškaraca i žena i njihovog ravnopravnog učešća u procesu donošenja odluka, kako slijedi:

- Zalaganje za potpunu primjenu Zakona o ravnopravnosti polova u BiH prilikom formiranja organa stranke, kao i ravnopravno učešće članova i članica stranke u donošenju odluka;
- Vođenje i redovno ažuriranje podataka o članstvu stranke razvrstanih po polu;
- Omogućavanje aktivnog učešća žena u medijskim promocijama stranke;
- Podrška forumima/aktivima žena u sprovođenju aktivnosti i jačanju njihove uloge u okviru stranke;
- Jačanje saradnje žena iz nevladinih organizacija, političkih stranaka i medija na promociji ravnopravnosti polova;
- Aktivno uključivanje muškaraca iz političkih stranaka i NVO-a u promociju ravnopravnosti polova;
- Kontinuirana edukacija članova/ca političkih stranaka, NVO-a i medija o ravnopravnosti polova;
- Podizanje svijesti javnosti o diskriminaciji žena u javnom i političkom životu kroz medije i organizovanje javnih tribina;
- Ugrađivanje principa ravnopravnosti polova u obrazovni proces - od predškolskog obrazovanja do visokoškolskih ustanova.

Radionica "Od Zakona do stvarne ravnopravnosti", 10.-12. novembar 2006. godine, Banja Luka

Javna tribina "Od Zakona do stvarne ravnopravnosti"

Javna tribina je održana **20. novembra 2006. godine** sa učešćem **47** predstavnika/ca političkih stranaka, lokalnih nevladinih organizacija i medija. Javnoj tribini je prisustvovala i Spomenka Krunić, Direktorica Gender centra Vlade Republike Srpske.

Uvodničarka javne tribine je bila **Nada Tešanović, Potpredsjednica Narodne skupštine Republike Srpske**. Ona je napravila kratki pregled učešća žena u javnom i političkom životu u periodu prije rata i nakon potpisivanja Dejtonskog sporazuma, te predstavila ključne odredbe Zakona o ravnopravnosti polova u Bosni i Hercegovini.

U diskusiji koja je uslijedila nakon uvodnog izlaganja, učesnici/ce javne tribine su ukazali na značajno poboljšanje u smislu zastupljenosti žena u lokalnoj Skupštini Grada Banja Luka, koja sada iznosi oko 30%, kao i porast broja poslanica u Narodnoj skupštini Republike Srpske nakon opštih izbora u oktobru 2006. godine. Međutim, primjena Zakona o ravnopravnosti polova u BiH u dijelu koji se odnosi na ravnopravnost muškaraca i žena u javnom i političkom životu ide veoma polako, jer se na ovaj Zakon gleda sa manjom vrijednošću u odnosu na druge propise u Bosni i Hercegovini.

S obzirom da je javna tribina u Banja Luci održana nakon opštih izbora u BiH, učesnici/ce su analizirali zastupljenost žena na kandidatskim listama i učešće žena u predizbornim kampanjama pojedinačnih političkih stranaka. Učesnici/ce su istakli/le da je da su sve političke stranke poštovale Izborni zakon BiH u pogledu sastava izbornih listi, međutim da ih takođe većina ne poštuje Zakon o ravnopravnosti polova BiH u pogledu zastupljenosti žena u organima stranke. Protekla predizborna kampanja je pokazala da su političke stranke u medijima uglavnom predstavljali lideri stranaka i ključni funkcioneri muškog pola, dok su kandidatkinje političkih stranaka bile gotovo nevidljive u medijima.

Sve političke stranke u BiH primjenjuju odredbe Izbornog zakona u BiH u pogledu kvota "za manje zastupljeni pol" na svoje interne organe i politike, pa nastoje da osiguraju 30% žena u tijelima odlučivanja u strankama.

Učesnici/ce radionice su istakli da je u narednom periodu važno ojačati saradnju žena iz nevladinih organizacija i političkih stranaka i unaprijediti rad aktivna i foruma žena unutar političkih stranaka u smislu osiguranja njihovog aktivnog učešća u kreiranju politika i donošenju odluka.

Nevladine organizacije koje se bave ravnopravnošću polova u BiH su u proteklom periodu vodile niz uspješnih akcija javnog zalaganja koje su značajno unaprijedile zastupljenost žena u strukturama vlasti. Ove aktivnosti trebaju biti nastavljene i u narednom periodu, kako bi se osigurala puna primjena Zakona o ravnopravnosti polova u BiH u praksi. Aktivnosti edukacije članova i članica političkih stranaka o ravnopravnosti polova trebaju se kontinuirano

sprovoditi, uz zalaganje da se rodna ravnopravnost uvede kao jedan od segmenata procesa obrazovanja na svim nivoima.

Javna tribina "Od Zakona do stvarne ravnopravnosti", 20. novembar 2006. godine, Banja Luka

Uvodno izlaganje - Nada Tešanović, Podpredsjednica Narodne skupštine Republike Srpske

Od Zakona do (Stvarne) Ravnopravnosti Polova

"Kad je samo nekoliko žena u politici, mijenjaju se žene. Kad ima mnogo žena u politici, mijenja se politika." (**Geslo argentinских feministica**).

"Žene čine više od polovice evropskog stanovništva, ali ta skupina sačinjava samo 18% parlamentarnog članstva. Ne uzimajući u obzir nekoliko dramatičnih postignuća, odlučivanje na najvišim pozicijama političkog i ekonomskog života, još uvijek je rezervat muške moći, koji je strogo polno kontrolisan, utoliko mjeri da bi se njegova legitimnost mogla osporavati. Probijanjem te "nevidljive barijere" svako bi postao dobitnikom.

Svojim sudjelovanjem u donošenju odluka, žene proširuju doseg političkog razumijevanja novim pristupima i svježim pogledima na sva pitanja. Njihovišljenje pokazalo se vrijednim u rješavanju konflikta i pokušaja izgradnje mira. Politička bi tijela trebala usvojiti primjenu kvota, a sve poduzete mjere moraju se nadzirati, moraju biti zakonski provodive i povezane sa rokovima. U tom su pogledu naročito važne političke stranke, s obzirom da predstavljaju filter za sastavljanje parlamentarnih mandata. I parlamenti i javne uprave trebaju uspostaviti normalne radne metode koje pomiruju porodični i profesionalni život."

Walter Schiwmmer Glavni tajnik Vijeća Evrope

Odgovarajući na pitanje zašto je nezadovoljavajući status žena u BiH društvu, jedna od ispitanica u istraživanju o položaju žena u Bosni i Hercegovini odgovorila je: "Zato što su žene"! Ovim odgovorom dotaknut je kulturni i tradicijski kontekst BiH društva, shvaćanja uloga muškaraca i žena i na osnovu njih izvedeni statusi koje imaju žene i muškarci u Bosni i Hercegovini.

Od druge polovine prošlog stoljeća, žene su u Bosni i Hercegovini imale formalno-pravnu jednakost sa muškarcima, ali stvarni život žena bio je pod snažnim patrijarhalnim uticajima. U skladu sa izraženim razlikama između urbanih i ruralnih dijelova u BiH, patrijarhalni uticaji su više obilježili život žena u ruralnim sredinama, u manjoj mjeri u

urbanim, mada su vrijednosti muške kulture prisutni i u urbanim sredinama, ali na nešto rafiniraniji način i manje vidljiv. Sva novija istraživanja ukazuju na značajne razlike u položaju žena s obzirom na stepen obrazovanja, kako u načinu porodičnog života, tako i u shvatanjima vrijednosti koje postoje među ženama u različitim socio – kulturnim sredinama. Tri su osnove determinante socio – ekonomskog statusa žena u BiH:

1. Patrijarhalno naslijeđe

Gdje se na osnovu "prirodnih karakteristika" izvedenih i bioloških razlika između polova, muškarcima pripada dominantna društvena uloga i vladavina u privatnim i javnim sferama života. Žene su bile podređene u privatnom, a isključene iz javnog života. Muškarac privređuje, žena je izdržavana, muškarac radi za novac, žene rade neplaćene poslove, muškarac odlučuje i u privatnoj i u javnoj sferi, žena sluša, muškarac je nadređen – žena je podređena. Ženama pripada "poštovanje" kao nježnijem polu, a vezuje se za materinstvo, te za godine života.

2. Predtranzicijsko, socijalističko i komunističko naslijeđe

Unutar kojeg je žena stekla formalno – zakonsku jednakost. Društveni ideal je emancipovana žena, a određena komunističkom ideologijom, ona je "klasno svjesna" žena, majka, radnica i samoupravljačica. Žena – majka, oznaka je za status žene u porodici i njenu afirmaciju kroz brigu o djeci. Žena – radnica je okosnica ekonomske emancipacije, a žena "samoupravljačica" je status političke uloge žene na radnom mjestu, a i aktivistice u društveno-političkom radu u zajednici. Ipak, uvijek ima primarnu ulogu u porodici, a tek potom na radnom mjestu i u politici. Iako je sada skrivena iza politike, socijalističke jednakosti, muška dominacija je neupitna. Kao recidiv tog vremena ostalo je uvjerenje da žene "sve mogu ako hoće i ako su sposobne", jer njihovom uspjehu nisu postavljene formalne prepreke. Olako preskaču sve tradicijske i kulturne barijere na koje nailaze. U svim ideološkim i kulturnim okruženjima od komunističkog do neoliberalnog ostao je stari stereotip po kojem su muškarci pametniji, sposobniji i obrazovaniji, a žene se moraju dokazivati.

3. Period rata u BiH od 1992. – 1995. godine

Snažno se odrazio na postojeći sistem vrijednosti, prouzrokovao je specifične oblike nasilja nad ženama, uticao na psihičku stabilnost i ukupno zdravlje ženske populacije. Politika genocida i etničkih progona iskorijenila je mnoga domaćinstva iz njihovog okruženja, prekinula porodične, komšijske i prijateljske veze, izmijenila egzistencijalnu situaciju ukupne populacije, pa samim tim i žena u Bosni i Hercegovini.

Ovaj period karakteriše i nastanak i rad mnogih ženskih nevladinih organizacija, koje svojim programima obuhvataju humanitarne aktivnosti, programe psihološke podrške ženama, političku edukaciju, tribine... čineći vidljivim probleme žena, kao i ženski aktivizam. S obzirom na tadašnje zanemarivanje učešća žena u organima vlasti, žensko učešće je bilo u domenu nevladinog sektora. Treba imati u vidu nerazvijenost građanskog društva, neiskusnost i nedovoljno znanje iz načina organizovanja i djelovanja nevladinih organizacija, objektivne teškoće u komunikacijama između dijelova BiH. Različiti uticaji međunarodnih nevladinih organizacija bitno su uticali na izgled ženske nevladine scene. Problemi žena, marginalizirani zahvaljujući s jedne strane patrijarhalnoj i komunističkoj ideologiji, a s druge strane za naše uslove neprimjenljivoj neoliberalnoj koncepciji organizovanja ženskog pokreta izašli su na vidjelo i postali dio javne debate.

4. Dejtonski sporazum

Označava dvostruku tranziciju iz ratnog u mirnodopsko stanje, ekonomsku i političku tranziciju. Tranzicijski procesi u svim zemljama, pa i u BiH pogoršava položaj žena. Opada njihov broj u zakonodavnim i izvršnim organima vlasti, a ekonomske reforme dovode do gubitka radnih mjesta, kao i do gubitka socijalnih prava koje su imale u socijalizmu.

Kakvo je stanje danas?

Zakon o ravnopravnosti polova u Bosni i Hercegovini koji je stupio na snagu 24. juna 2003. godine na izvjestan način je potvrdio da su polovi u BiH neravnopravni. Ovaj Zakon bi u budućnosti trebao biti garant zaštite ravnopravnosti kada do takve povrede dođe u pojedinačnim slučajevima.

Sadržaj Zakona o ravnopravnosti polova BiH

Zakon o ravnopravnosti polova Bosne i Hercegovine, prije svega daje definiciju pojma diskriminacije, definiciju pola, nasilja na osnovu pola, seksualno uznemiravanje, a zatim po oblastima definiše i dalje razrađuje princip nediskriminacije. Oblasti koje su zakonom obuhvaćene su: obrazovanje, zapošljavanje, socijalna zaštita, zdravstvena zaštita, sport i kultura, javni život i mediji.

Postojanje dobrih zakona ključna je i osnovna pretpostavka demokratizacije. Takvi zakoni osvješćuju problem i čine ga javnim i društveno priznatim. Drugo, zakoni predviđaju sankcije za one koji diskriminiraju, koje sprečavaju, ako ne predrasude, onda diskriminaciju u praksi. Treće, dobri zakoni daju marginaliziranim grupama glavno oruđe, bez kojih bi bilo teško braniti vlastita i kolektivna prava i čine legitimnim i opravdanim njihove zahtjeve, čak i onda kad im

sistemske ne izlaze u susret. Uz to predviđa i obaveze za vlasti koje bi trebale da osiguraju provođenje odredbi ovog zakona po oblastima, nadzor, kao i kazne. Zakon o ravnopravnosti polova u BiH je ključni propis domaćeg zakonodavstva u smislu unapređenja položaja žena u BiH. Značaj ovog zakona je što je država proglasila nepoželjnim i opasnim po njene osnovne vrijednosti ponašanja koja bi bila u suprotnosti sa vrijednostima koje zakon štiti.

Zakonske reforme nisu dovoljne da spriječe diskriminaciju žena u BiH, one moraju biti praćene progresivnim političkim i socio-kulturnim reformama pokrenutim od strane jakih, vidljivih i prepoznatljivih ženskih inicijativa i pokreta. Mora postojati svijest za uspostavljanje rodne jednakosti u javnom i političkom životu.

Na svim dosadašnjim radionicama i okruglim stolovima Zakon o ravnopravnosti polova u BiH bio je predmet detaljne analize, naročito član 15. gdje se ukazivalo na diskriminaciju, tako da neću ponavljati nešto što nam je svima znano. Istraživanja koja su uradile Udružene žene Banja Luka na osnovu podataka koje su im dostavile predstavnice političkih stranaka i nevladinih organizacija iz 11 gradova u Republici Srpskoj govori da primjena ovog člana ne postoji. Aktivnosti i stavovi parlamentarnih političkih stranaka, kako na nivou lokalnih zajednica, tako i na nivou Republike Srpske nesumnjivo ukazuju da je podrška primjeni ovog Zakona, poboljšanju položaja žena u političkim strankama i njihovoj ravnopravnoj zastupljenosti u procesu donošenja odluka samo deklarativna. Mehanizmi primjene zakona ne postoje.

Stanje se nije promijenilo ni na oktobarskim izborima 2006. godine. U Narodnoj skupštini Republike Srpske imamo 18 žena (22%). Što se tiče Stranke nezavisnih socijaldemokrata (SNSD) i na lokalnoj razini i u Parlamentu ima najveći broj žena, ali to ne znači da su žene zadovoljne svojom pozicijom unutar stranke. Smatram da je velika odgovornost političkih stranaka i da žene trebaju insistirati na kvotama, ali ne formalno da ih imamo u statutima, nego i stvarno.

Samo tako, žene će imati veću mogućnost da učestvuju u donošenju svih važnih odluka. Posebno bih naglasila ulogu i značaj aktiva žena, jer je činjenica "kad je samo nekoliko žena u politici mijenjaju se žene, a kad ima mnogo žena u politici mijenja se politika".

BIJELJINA

Radionica "Od Zakona do stvarne ravnopravnosti"

Radionica je održana u periodu od **27.-29.oktobra 2006. godine**, sa učešćem **20** predstavnika/ca lokalnih parlamentarnih političkih stranaka - *Partija demokratskog progresa (PDP)*, *Srpska demokratska stranka (SDS)*, *Savez nezavisnih socijaldemokrata (SNSD)*, *Stranka demokratske akcije (SDA)*, *Srpska radikalna stranka Dr. Vojislav Šešelj (SRSVŠ)*, *Demokratski pokret Srpske (DEPOS)*, *Demokratski narodni savez (DNS)*, predstavnika/ca nevladinih organizacija - "Omladinski centar" *Bijeljina*, *Udruženje žena "Lara" Bijeljina* i novinari/ke *Pan Radija Bijeljina*.

Metodologija radionice je obuhvatala plenarne prezentacije i diskusije učesnika/ca, kao i rad u malim grupama.

U uvodnom dijelu radionice, učesnicima/cam radionice su u plenarnoj prezentaciji predstavljeni domaći i međunarodni propisi iz oblasti ravnopravnosti polova - Zakon o ravnopravnosti polova BiH, Konvencija o uklanjanju svih oblika diskriminacije nad ženama (CEDAW Konvencija), Pekinška deklaracija i Platforma za akciju, kao i propisi Evropske Unije i preporuke Savjeta Evrope vezane za ravnopravno učešće muškaraca i žena u javnom i političkom životu. Pored toga, predstavljene su aktivnosti i mandat institucionalnih mehanizama za ravnopravnost polova (parlamentarne komisije, gender centri, agencija za ravnopravnost polova, komisije za ravnopravnost polova pri izvršnoj i zakonodavnoj vlasti na lokalnom i kantonalnom nivou), kao i aktivnosti lokalnih nevladinih organizacija koje se bave pitanjima ravnopravnosti polova u BiH.

Učesnici/ce radionice su izrazili spremnost da po povratku u političku stranku, nevladinu organizaciju i medijsku kuću pokrenuti konkretne aktivnosti u cilju unaprijeđenja ravnopravnosti muškaraca i žena i njihovog ravnopravnog učešća u procesu donošenja odluka, kako slijedi:

- Unaprijediti zakonsku regulativu i javne politike u oblasti ravnopravnog učešća muškaraca i žena u javnom i političkom životu u BiH;
- Lobirati za veću uključenost žena u organe odlučivanja unutar političkih stranaka i podržati žene u zalaganju za veće učešće žena u javnom i političkom životu;
- Uskladiti statute političkih stranaka sa Zakonom o ravnopravnosti polova u BiH i time osigurati primjenu ovog Zakona u praksi;
- Osigurati ravnopravnu zastupljenost žena u svim segmentima djelovanja političkih stranaka;
- Provoditi kontinuiranu edukaciju iz oblasti rodne ravnopravnosti za članove i članice političkih stranaka;
- Promovisati veće uključivanje žena u rad političkih stranaka i razvijati programe osnaživanja žena za učešće u političkom životu;
- Zalagati se za uvođenje obaveznih kvota za učešće žena u svim organima odlučivanja u političkim strankama;

- Osigurati ravnopravan pristup medijskoj promociji žena koje su aktivne u javnom i političkom životu;
- Zalagati se da principi rodne ravnopravnosti budu ugrađeni u programe i platforme političkih stranaka;
- Raditi na promjeni svijesti kako kod žena tako i kod muškaraca kada je u pitanju uključivanje žena u politiku;
- Osigurati promociju Zakona o ravnopravnosti polova u BiH putem kontinuiranih medijskih aktivnosti;
- Provoditi edukaciju žena i muškaraca o politici, političkom djelovanju i javnom zalaganju;
- Lobirati da novinarke imaju pristup uredništvu medijskih programa i osiguraju medijski prostor ženama;

Radionica "Od Zakona do stvarne ravnopravnosti", 27.-29. oktobar 2006. godine, Bijeljina

Javna tribina "Od Zakona do stvarne ravnopravnosti"

Javna tribina je održana **7. novembra 2006. godine**, sa učešćem **39** predstavnika/ca lokalnih parlamentarnih političkih stranaka, nevladinih organizacija, medija, prosvjetnih radnika/ca, kao i građana/ki Bijeljine. Tribini je prisustvovao i Dragan Đurđević, Predsjednik Skupštine opštine Bijeljina. Uvodničarka javne tribine je bila **Dobrila Đukanović, članica NDS, direktorica Gimnazije i saradnica Udruženja žena "Lara" Bijeljina**. Ona je dala osvrt na istorijat borbe žena za ravnopravnost, tradiciju ženskog organizovanja i aktivizma na području Bijeljine, podsjetila na žene koju su u epohi socijalizma obavljale važne poslove u gradu i dala prikaz učešća žena u lokalnoj upravi, javnim preduzećima i institucijama u gradu.

U diskusiji koja je uslijedila nakon uvodnog izlaganja, učesnici/ce javne tribine su iznijeli više prijedloga za aktivnosti usmjerene na porzivanje ravnopravnosti polova u javnom i političkom životu. Ruža Nikić, bivša poslanica u Narodnoj skupštini RS iznijela je prijedlog za osnivanje ženske stranke kao odgovor na mušku dominaciju u političkom životu. Neki od učesnika su smatrali da treba da dođe do promjene Izbornog zakona BiH i ukidanja otvorenih lista u izbornom sistemu, koje su se pokazale kao nepovoljne za žene kandidatkinje.

Učesnici/ce tribine su dali kritički osvrt na rad ženskih aktiva u političkim strankama, jer ovaj oblik organizovanja unutar stranaka uglavnom služi kao način da se žene u strankama marginalizuju. U tom smislu neophodno je osigurati njihovo aktivnije učešće u donošenju odluka unutar stranke, naročito u periodu kreiranja kandidatskih lista za izbore. Osim toga, aktivni žena unutar političkih stranaka trebaju imati aktivniju ulogu u edukaciji članova/ca o rodnoj ravnopravnosti i uticati na izmjene statutarinih odredbi kako bi se omogućilo učešće žena u izvršnim organima stranaka. Učesnici/ce javne tribine su istakli da aktivnija uloga u političkoj stranci ženi omogućava zauzimanje rukovodećih mjesta u društvu, što dugoročno posmatrano umanjuje uticaj tradicionalnih shvatanja i postojanje stereotipa o društvenim ulogama žena i muškaraca.

Javna tribina "Od Zakona do stvarne ravnopravnosti", 7. novembar 2006. godine, Bijeljina

Uvodno izlaganje - Dobrila Đukanović, Direktorica Gimnazije u Bijeljini

Istorijski osvrt na ravnopravnost žena u našoj regiji

Od matrijarhata pa do danas, pozicija žene u društvu se mijenjala u tolikoj mjeri, da se u srednjem vijeku postavilo pitanje: "Da li žena ima dušu?" To se desilo na hrišćaskom saboru u VI vijeku. Samo sa jednim glasom više, odlučeno je da ima.

Pokret za emancipaciju i ravnopravan položaj žene u svijetu nastao je u buržoaskoj epohi, kada je razvitak industrije zahtijevao novu radnu snagu, pa su žene pošle na rad van kuće, što je neminovno nametnulo pitanje o mjestu i ulozi žene u društvu.

U 20-ti vijek, žene su zakoračile korakom od sedam milja. Dobile su pravo glasa, zaposlile su se, zarađuju, ali kada je riječ o odlučivanju o krupnim svjetskim događajima i kretanju čovječanstva, njihova aktivna i direktna uloga je i dalje minorna.

Na prostoru bivše Jugoslavije, duga je tradicija ženskog organizovanja. Tamo gdje je bila klima političke tolerancije, stvoreno je tlo za kontinuirani ženski angažman, kao u Vojvodini, gdje je 1928. godine osnovana Ženska stranka, sa ciljem da promoviše učešće žena u politici. Najstarije udruženje žena u Bijeljini je Kolo srpskih sestara, osnovano 1905. godine na inicijativu učiteljice Marije Todorović, a 1933. godine osnovan je pododbor Kola srpskih sestara "Knjeginja Zorka." Ove organizacije su imale dominantno humanitarni karakter, ali su se bavile i obrazovanjem. 1927. godine, Kolo srpskih sestara u Bijeljini je osnovalo Žensku zanatsku školu, koja je bez prekida radila radila sve do 1941. godine i 1936. godine je imala 100 učenica.

Nakon Drugog svjetskog rata, tačnije 11. novembra 1945. godine, održani su izbori, na kojima su prvi put glasale žene u cijeloj zemlji. Izabrana je 21 žena za poslanicu - 9 u Srbiji, 4 u Hrvatskoj, 3 u Sloveniji, 1 u Bosni i Hercegovini i 4 u Makedoniji. Ustavom koji je donesen 1946. godine, zagarantovana je i zakonima provedena ravnopravnost u svim oblastima života. Žena ima ista prava kao i muškarac, bez ikakvih ograničenja. Mada su to žene prihvatile sa oduševljenjem, i time se koristile, ipak se ni one same nisu oslobodile od patrijarhalnih shvatanja. Još uvijek starica ustaje pred mlađim muškarcem, žena putem ne ide uporedo sa muškarcem, nego nekoliko koraka iza njega. Još uvijek je većina žena smatrala da je "muško preče."

Organizacija koja okuplja veliki broj žena nakon Drugog svjetskog rata je AFŽ - Antifašistički front žena. I ova organizacija težište u svom radu stavlja na rješavanje specifičnih problema: pitanje zaštite majke i djeteta, te propagiraju ideju o zapošljavanju žena, kao uslov za njihovu potpunu ravnopravnost.

Usvojeni su zakoni koji štite ženu, naročito prava porodilje, tj. žena dobija plaćeno porodiljsko odsustvo, izjednačena je u pravima naslijeđivanja sa muškarcima. 1953. godine, a 4-tom Kongresu, ukinuta je organizacija

Antifašistički front žena. Novu koncepciju je saopštio Milovan Đilas, a mnoge delegatkinje na Kongresu su doživjele ovu odluku kao degradiranje žena. Pričale su kako su njihovi muškarci likovali "Dosta je i Vašeg bilo." U godinama nakon toga, dominirao je stav da je "mjenjanje položaja žene stvar rukovodeće političke snage Saveza komunista." Neosporno je da su u Socijalističkoj Jugoslaviji nastale duboke promjene u položaju žene, ali žena nema na rukovodećim mjestima, a u političkom vrhu pamtimo samo Milku Planinc.

U periodu od 1945.godine pa do 90-tih godina u Bijeljini je mali broj žena obavljao značajne funkcije. Pomenuću učiteljicu Darinku Tešić, koja je bila direktorka dječijeg vrtića, članica Centralnog komiteta, a od aprila 1985. godine do aprila 1986. godine predsjednica Opštine Bijeljina. Pored Darinke Tešić, istaknuta bijeljinka koja je obilježila svoje vrijeme je profesorica stočarstva, Nada Simeunović, koja je preuzela dužnost direktorke Poljoprivredne škole, 1963. godine i taj posao obavljala veoma uspješno do 1980. godine. Stariji bijeljinci je pamte kao beskompromisnu odbornicu u Gradskoj skupštini.

Prije prvih višestranačkih izbora, bivša Jugoslavija je imala 17% žena u Saveznoj Skupštini. Nakon izbora, procenat učešća žena u zakonodavnoj vlasti je pao na 1,6%. Haotična ekonomska situacija nako višestranačkih izbora radikalizovala je političke opcije, ljudi su željeli da brzo izađu iz svega što se dešavalo. To je smanjilo prostor demokratskim metodama, što je definitivno potisnulo žene iz političkog života.

Uredba OSCE-a o obaveznom procentu žena na izbornim listama povećala je broj žena u zakonodavnoj vlasti, ali je stvorila privid da žene učestvuju u društvenim i političkim aktivnostima. Kao potvrdu tome, lako je navesti veoma mali broj žena koje su uspjele dobiti potvrdu svojih obrazovnih, intelektualnih i organizacionih sposobnosti.

Vrlo je malo među afirmisanim ženama onih koje su se izborile svojim sposobnostima za poziciju koju imaju.

Zaključak

Nadajmo se da će korak ka potpunoj afirmaciji sposobnih biti usvojen ali nedovoljno primjenjen Zakon o ravnopravnosti polova u Bosni i Hercegovini. Poseban značaj za realizaciju principa ravnopravnosti polova u BiH ima odredba člana 15. ovog Zakona, kojim se želi obezbijediti primjena ovog principa u javnom životu. Treba istaći da je zakonodavac predvidio mehanizam kontrole nad sprovođenjem ovog Zakona, u kojem najznačajniju ulogu ima Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice Bosne i Hercegovine. Pri ovom Ministarstvu, formirana je Agencija za ravnopravnost polova BiH, te su uspostavljeni Gender centri u oba entiteta. Značaj mehanizama zaštite ravnopravnosti polova koji je proklamovan ovim Zakonom predstavlja ustanovljenje krivično pravne i prekršajne odgovornosti za povredu odredaba ovog Zakona.

Zakon o ravnopravnosti polova Bosne i Hercegovine predstavlja značajan instrument za realizaciju principa ravnopravnosti polova, ali aktivnosti na zakonodavnom nivou nisu dovoljne za ukidanje diskriminacije po osnovu pola.

Neophodan uslov je edukacija svih stanovnika Bosne i Hercegovine, nezavisno od toga kom polu pripadaju. Tek tada, kada kolektivna svijest u našoj državi bude formirana tako da više ne postoje predrasude vezane za ravnopravnost polova, ovaj Zakon će postići svoju svrhu.

SHORT SUMMARY

In June 2003, Parliamentary Assembly of B&H adopted Gender Equality Law in B&H, after long period of lobbying and public advocacy actions by the local nongovernmental organizations in Bosnia and Herzegovina. The Law has general objective to provide legislative protection for women in private and public life, as well as to secure base for equal position and treatment of women and men in education, employment, labor, and access to all forms of resources, social protection, health care, sports and culture, public life, and media.

In the period from December 2005 until December 2006, with a support of the European Union, United Women Banja Luka implemented activities of the second phase of the project **"From the Law to (Real) Gender Equality in Bosnia and Herzegovina"**, with the objective of creating conditions for practical implementation of Gender Equality Law in B&H, especially provisions related to reaching equality of women and men in public and political life in B&H. During this period, in cooperation with women from political parties and civil society organizations from 11 local communities in Bosnia and Herzegovina - Banja Luka, Kozarska Dubica, Gradiška, Prijedor, Novi Grad, Doboj, Modriča, Bijeljina, Višegrad, Trebinje and Nevesinje - we organized gender equality workshops and public discussions, with direct participation of more than 600 women and men representatives of local branches of parliamentary political parties, civil society organizations, media, and women and men citizens of local communities. In each of the local community, we also organized contact radio programs on local radio stations, and enabled women and men citizens to learn about project activities, content of the Gender Equality Law in B&H, and situation related to representation and participation of women in political and public life.

The project "From the Law to (Real) Gender Equality in B&H had following specific objectives: a). Increasing gender sensibility and encouraging active involvement of both women and men members of local branches of parliamentary political parties in fighting for gender equality and diminishing discrimination of women in public and political life, b). Creating positive environment within parliamentary political parties for equal participation of women members in their main activities, policy development and key decision making on the level of local communities, c). Providing support for local women's NGOs in strengthening their cooperation with women politicians and official institutions on local level on implementing public advocacy activities about specific issues related to the gender based discrimination in public and political life, and d). Increasing public awareness among local population, members of political parties, representatives of official institutions and media in targeted local communities about Gender Equality Law in B&H, and creating public pressure on political parties to foster implementation of the Law in the practice.

This publication provides the overview of results from gender equality workshops and public discussions, and it is prepared for women and men members of political parties, local civil society organizations, media and official institutions, with objective of enabling future education about gender equality issues in public and political life in local communities, as well as encouraging similar initiatives and spreading influence of the project and its activities on other local communities in Bosnia and Herzegovina. We hope it will serve as guide and model for future activities aimed for improving equality of women and men and strengthening women in public and political life in Bosnia and Herzegovina.

We are grateful for invaluable support of women and men representatives of political parties, civil society organizations, and media from Banja Luka, Kozarska Dubica, Gradiška, Prijedor, Novi Grad, Doboj, Modriča, Bijeljina, Višegrad, Trebinje and Nevesinje, which cooperated with us and contributed to successful implementation of the project activities.

O UDRUŽENIM ŽENAMA BANJA LUKA

Udružene žene Banja Luka je nevladina organizacija osnovana 16. avgusta 1996 godine u Banja Luci. Kroz aktivnosti i projekte naše organizacije, zalažemo se za unaprijeđenje društvenog položaja žene i njeno pravo na život bez nasilja u porodici i javnom životu.

Želimo vidjeti više žena na pozicijama odlučivanja u zvaničnim institucijama na svim nivoima vlasti i odlučivanja u Bosni i Hercegovini.

Naša vizija je: Žena svijesna njene moći, ravnopravna, poštovana, zaposlena i srećna.

Naša misija je: Jačanje i afirmisanje žena kroz zalaganje i rad na stvarnom poštovanju i primjeni ženskih ljudskih prava.

Opšti strateški prioriteti i ciljevi djelovanja Udruženih žena Banja Luka:

- Borba protiv nasilja nad ženama kroz obezbjeđivanje besplatne pravne i psihosocijalne pomoći za žene i djecu žrtve nasilja, aktivnosti usmjerene na primjenu zvaničnih politika i institucionalnih mehanizama za borbu protiv nasilja nad ženama;
- Jačanje svijesti građana/ki o nasilju nad ženama i rodno uslovljenom nasilju kroz medijsko zalaganje i jačanje i unaprijeđenje saradnje sa drugim nevladinim organizacijama i zvaničnim institucijama koje su aktivne na problemu nasilja nad ženama i rodno uslovljenom nasilju u zemlji i inostranstvu;
- Povećanje svijesti javnosti o trgovini ljudima u Bosni i Hercegovini i javno zalaganje za efikasniji rad zvaničnih institucija u Republici Srpskoj i Bosni i Hercegovini na prevenciji trgovine ljudima;
- Osnaživanje žena da učestvuju u društvenim promjenama kroz njihovu aktivnu ulogu u kreiranju javnih politika i političkom odlučivanju na lokalnom, entitetskom i državnom nivou Bosne i Hercegovine i zalaganje za jednakost polova u javnom i političkom životu u Bosni i Hercegovini;
- Jednakost polova u medijima BiH - javno zalaganje za uklanjanje diskriminacije i zloupotreba žena u elektronskim i štampanim medijima u BiH i stvaranje uslova za jednak pristup žena i muškaraca procesu kreiranja medijskih politika u BiH;
- Unaprijeđenje osjetljivosti za pitanja ravnopravnosti polova novinarki i novinara u BiH i umrežavanje NGO aktivistkinja, novinarki i političarki kroz zajedničke aktivnosti na poboljšanju ravnopravnosti spolova u medijima BiH;
- Javno zalaganje za jačanje položaja žena u našem društvu i smanjenje diskriminacije žena u političkom, ekonomskom i društvenom životu kroz monitoriranje primjene zakona i iniciranje procedura za izmjene diskriminirajućih zakona;

- Podrška održivom povratku u Bosni i Hercegovini kroz rad sa ženama i muškarcima u ruralnim zajednicama Bosne i Hercegovine;
- Jačanje saradnje sa drugim nevladinim organizacijama i zvaničnim institucijama u Banja Luci, Republici Srpskoj i Bosni i Hercegovini i drugim zemljama u regionu (razvoj zajedničkih projekata i inicijativa, razmjena informacija i ekspertize, podrška u razvoju vještina i podizanje znanja o ženskim ljudskim pravima i ravnopravnosti spolova i dr.);
- Razvoj unutrašnjih kapaciteta Udruženih žena Banja Luka kroz angažovanje novog profesionalnog osoblja i volontera/ki i rad na razvoju održivosti organizacije kroz dugoročno finansijsko, programsko i menadžment planiranje;

ABOUT UNITED WOMEN BANJA LUKA

The United Women Banja Luka is nongovernmental organization founded on August 16, 1996 in Banja Luka, Bosnia and Herzegovina. Through the activities and projects of our association, we are advocating for improving social position of woman and her right to life without violence in family and public life. We want to see more women at decision-making positions in official institutions at all levels of governance in Bosnia and Herzegovina.

Our vision is: Woman aware of her power, equal, respected, employed, and happy.

Our mission is: Strengthening and affirmation of women through advocacy and work on implementation of women's human rights.

Overall Strategic Priorities and Objectives of United Women Banja Luka:

- Fighting against violence against women through offering free legal and psychosocial assistance for women and children victims of violence, work on introducing new official policies and institutional mechanisms of fighting violence against women;
- Strengthening awareness of women and men citizens about violence against women and gender based violence through media advocacy, and strengthening and increasing cooperation with other NGOs and official institutions working on issues of violence against women in the country and abroad;
- Increasing public awareness about trafficking of people in Bosnia and Herzegovina, and public advocacy for more efficient work of official institutions in Republika Srpska and Bosnia and Herzegovina on prevention of trafficking of people;
- Empowering women to participate in social changes through their active role in creation of public policies, and political decision making on local, entity, and state level in Bosnia and Herzegovina and fighting for gender equality in public and political life in B&H;
- Gender equality in media B&H - public advocacy for diminishing discrimination and abuse of women in electronic and printed media in B&H, and creating conditions for equal access of women and men on creation of media policies;
- Increasing gender sensitivity of women and men journalists in B&H, and networking of women's NGO activists, journalists, and female politicians to work together on improving gender equality in media B&H;
- Public advocating for strengthening position of women in our society, and diminishing discrimination of women in political, economic, and social sphere through monitoring of the positive legal regulation, and initiating procedures and initiatives for changes of discriminatory laws;
- Support for sustainable return in Bosnia and Herzegovina through work with women and men in rural communities of Bosnia and Herzegovina;
- Strengthening cooperation with other nongovernmental organizations and official institutions in Banja Luka, Republika Srpska, Bosnia and Herzegovina and other countries in the region (developing joint projects and initiatives, exchange of information and expertise, offering our assistance in developing skills and increasing knowledge about women's human rights and gender equality etc.);
- Developing internal capacities of the Association through engaging new staff and volunteers and working on development of organizational sustainability through long-term financial, program and management planning.

PUBLIKACIJU PRIPREMILE:

Udružene žene Banja Luka

Kalemegdanska 18, 78000 Banja Luka

Bosna i Hercegovina

Telefon: +387 51 458 852

Telefon&Faks: +387 51 458 851

E-mail: natasap@inecco.net

Web: <http://www.unitedwomenbl.org>

Banja Luka, decembar 2006. godine

Urednica:

Aleksandra Petrić

Za izdavačice:

Nada Golubović

Layout:

Maja Ilić

Štampa:

GRAFID, Banja Luka

Ova publikacija je urađena uz pomoć Evropske unije. Sadržaj publikacije je isključiva odgovornost autora/ca i Udruženih žena Banja Luka i ni u kom slučaju ne predstavlja stanovišta Evropske unije.

This publication has been produced with the assistance of the European Union. The contents of this publication is the sole responsibility of women and men authors and United Women Banja Luka and can in no way be taken to reflect the views of the European Union.